

**d**eriyên şebekeyê tîn girtin, digel sîh kesên ku hevdîtîne dikin 3 girtiyên ku ji nexweşxane vegeftne, 5 saetan li wir dihêlin. Di vê navê de midûrên girtîgehê heqaretan li girtiyan dikin û leşker jî sloganan diavêjin, marş distirên. Saet di 15.30'an de jî leşker, polîs û gardiyan ji her du deriyên şebekeyê bi şîşên polayî êrîşê dibin ser girtiyan..." Di dawiya vê êrîşê de 10 girtiyên PKK'yî hatin kuştin, 23 girtî jî birîndar bûn. Piştî ku qetlîam hate bihîstin, hinek saziyên demokratîk heyet ava kirin û çûn Amedê.



Xêza Abidin Dino

## Qatîl li ser kar in

Diyarbekir her bajarê min e... Çîroknivîsê navdar ê ermenî Mıgırdiç Margosyan ji hevalê me RAHMI BATUR re axivî. **Rûpel 8-9**  
 Kurd, ne tenê li ser axa xwe dijîn, li çar kenarê dinyayê belav bûne. Kurdên Pakistanê jî ji wan koçberan in. Hevpeyvîna ARAM D. ligel Liyaqet Serdar Xan Kurd **Rûpel 4-5**  
 Nivîskarê me MÎRHEM YİÇİT bi sernavê "Çapxaneya Apecê: Xelata kurdên anadolê ji bo gelê kurd" li ser kar û barê çandî û siyasî yên kurdên Anadolê radiweste. **Rûpel 7**

NAVEROK



6

Dildar Şeko: Di jiyana kurdî de dahol û zirne



7

Metin Aksoy: Rêxistina Xoybûnê: "Bextê romê tune"



13

D.Ş. Tizyanî: Ji Evdila Peşêw ne helbest helwest

Ji Xwendevanan

Ji gelên bindest re zanyarî ji gelên serdest pirtir lazim e. Neteweyên ku bindest in, hê azad nebûne; fikr û mejiyê wan ji aliyê dagirkeran ve hatiye keleçekirin. Neteweya kurd jî neteweyeke bindest e, ji ber vê rewşa kurdan, lazim e ku em pirtir bixwînin û bizanin. Dema gelê azad ji bo zanistê gawê diavêje, divê em kurd di gavan biavêjin ku bigihin gelê serdest.

Ji kurdên waletparêz daxwaza min ev e ku bi zarokên xwe re bi kurdî qezî bikin û bi zimanê kurdî wan bidin xwendin. Em ji zimanê xwe û çanda xwe şerm nekin. Dewleta dagirker politikayê wer dimeşîne; gelên Anadolê gişkan ji rastiya xwe şerm kirine û xwe wekî tirk dîtine. Piraniya kurdên welatparêz di malbata xwe de kurdî qezî nakin û ji zarokên xwe re bi tirkî qezî dikin, ev kêmasiyeke pir mezin e. Ewqas şoreşgerên azadiyê têkoşinê didin û şehîd dibin bo çi ye? Têkoşin bi tenê ne servanî ye, lazim e ku têkoşin di her aliyê de bê dayîn. Têkoşina mezin; di aliyê zanetiyê de bi pêş ketine.

Ji bo vê yekê jî girîng e ku em giraniya xebata xwe bidin ser zanyariyê. Em girîngiyê bidin zimanê kurdî, hunera kurdî û çanda kurdî da ku gelê kurd jî di her alî de bi ser bikeve. Di dîrokê de gelên ku girîngî nedane ser zanistê; tu car ne azad bûne, ne jî bi ser ketine.

DOĞANÊ AVDÊ/ DÊRSIM



Dengeya li ser piştê kurdan

MEHMET GEMSİZ

Di destpêka payîza 1993'yan de helbestvanê navdar Şêrko Bêkes bi sifate Wezîrê Çandê yê Hikûmeta Federal a Kurdî hatibû Stenbolê; bi mebesta dan û standina çandî û hunerî di navbera Bakur û Başûr de. Wê çaxê jî di navbera Navenda Çanda Mezopotamyayê (NÇM) û Hikûmeta Federal de peymaneke çandî hatibû morkirin.

Di yekê meha rezberê (îlonê) de wî li NÇM'ê civînek ji bo çapemenî û weşanxaneyên kurdî pêk anîbû.

Pişt re jî, min pê re hevpeyvînek kiribû. Di nav bersivên wî de van gotinên wî yên li jêrê bala min kişandibûn:

"Dijmin dema planên xwe li ser doz û meseleya kurdî çêdikin, Kurdistanê yek parçe dibînin. Her wiha divê em jî xwe wisa bibînin. Ger parçeyên Kurdistanê laşên me bin, Bakur serê me ye, çavê me ye."

Heta, "Ereb Misrê ji xwe re wek navend, wek serek dibînin, Bakur jî Misra me kurdan e" gotibû.

Wê çaxê ev gotinên wî mîna jesteke ji bo bakuriyan, ji min re hatibûn. Ez vê ga-

vê, diramim ku gotinên wî rast in. Bi rastî jî Bakur serê me ye, çavê me ye.

Daxuyaniyên Serokê CIA'yê John Deutch, kir ku ez gotinên Birêz Şêrko Bêkes car din bi bîr binim.

Deutch wiha dibêje:

"Em Kurdistanê serbixwe naxwazin. Ji ber ku ew li herêmê, bi taybetî ji bo Tirkiyeyê xetereyê mezin e."

Di van gotinên Serokê CIA'yê de xweş diyar dibe ku çawa qedera parçeyên din ên Kurdistanê bi Bakur ve girêdahî ye.

Ji ber van sedeman Serokê Giştî yê PKK'ê Birêz Öcalan her tim di axaftin û daxuyaniyên xwe de bala hêzên Kurdistanê, nemaze yên Başûr dikişand ser vê xalê. Digotê wan:

"Eger em ji navê bêne rakirin hûn jî namînin. Hebûna me sedema hebûna vê rewşa we ye jî."

Parçebûna kurdan hêz û keysê dide dagirkeran; ev jî, dibe sedem ku ew karibin bi hêsanî plan û tevdiirên xwe yên der barê kurdan de pêk binin. Bi taybetî jî Tirkiye li ber pêkhatina yekîtiya hêzên kurdan asten-

geke mezin e. Tiliyên wê di wan dek û dolaban de heye ku li parçeyên Kurdistanê diqewimin. Wê gelek car rê li ber têkoşinê hêzên Başûr girtiye. Bûye asteng ku tu car statuyêke siyasî ya mayînde li Başûr çênebe.

Ji bo ku kurd tevde ji vê rewşê bi awayêke serkeftî derkevin û bigihîjin mebest û kamên xwe, rêxistineke neteweyî şert e. Navê vê rêxistinê çi dibe ew dizane.

Xalekî din î girîng jî heye, em ji wê jî behs bikin. Guman nîn e ku dengeya nêwa (nemeşrû) li Rohhilata Navîn li ser piştê kurdan çêbûye. Kurd dixwazin pehinê li wê bixin û dengeweke ku tê de cihê wan jî heye, saz bikin. Ji bo vê jî dîsa pêwistiya kurdan bi sazî, bi rêxistineke neteweyî heye. Çimkî, kurd ancax bi stratejiyêke neteweyî dikarin bi miradê xwe şad bibin.

Tevgera azadiyê gelek caran ji bo vê yekê deng li parti, rêxistin û şexsiyetên kurd kiriye; ji ber ku ew vê pêdiviyê qenc dibîne.

Ligel van gotinan, ez gerek dibînim ku baweriyêke me kurdan vebêjim. Li gorî vê baweriyê erdhej, yanê zelzele wiha çêdibe: Dinya li ser piştê gamaşî ye. Gava gamaşî xwe tevdiide, yanê xwe dileqîne hej bi dinyayê dikeve. Bi gotina kin û kurt, zelzele ji ber xwetevdana gamaşî ye.

Îcar li Rohhilata Navîn dinya li ser piştê me kurdan e. Parçeyek bi tena serê xwe nikare zelzeleya şoreşê çêke.

Mintiqewo Tampon

ROBÎN REWŞEN

Badê Cengê Kendawe, yanê reşemiyê 1991'î ra nat şertê başûrê welatê ma, yanê başûrê Kurdistanî bedelyayî, statuko cayê xwi ra leqiya û rewşêka fiilî (de facto) viraziya. Şarê ma yê başûrî eşkayêna ena rewşa fiilî ra zehf îstifade bikero û gamanê pîlan bierzo. Eno ga bi qey perçanê bînan zî bibayine keysêkewo baş. Lazim bî destê xwi bi dayine jobînî, joytî xwi xurte kerê û ew asasê dewlete ku hamebî adayîşî, bikêf û eşqêkewo pîl dewleteyê xwi virazê.

Partî û serokanê başûrî ana nêkerd. Kewtê pê, dapêro û înan bi xwi perçeyê binê destê xwi de perçe kerd û sînorî anti. Dewletanê ku Kurdistan perçe û barekerdo perey da înan û va pêrodê. Înan zî pere û sîlehê girot, pê jobînî kişt, şaro bêstûc û guna kişt. Înan dayine pêro, dewletê neyarî zî kêfê xwi ardêne û vatêne: "Bakûrê Iraqî" de îstikrar çiniyo. Eno zî bi qey dewletey ma û ewlekarî ma talûke wo." Bi ena plan û propagandayê xwi başûrê welatê ma de zemînê dagirkerdişî weş kerdêne, virastêne.

Partî û serokê partiyên başûrî zî pêrodayîş û cengê menfietî ra serê zincey xwi nêvînayine û ena plana ku neyaran ro serey miletêy ma, viraştêbî roc bi roc ardêne ca.

Wexto PDK û Sadamî miyanê xwi de ro werê hameyî û tê dir 31'ê gelawêjî de eyşt serê Hewlêrî, dewleta tirke zî xwi kerd hedre. Edirne ra, Erzincan ra

Niyet û armancê dewleta tirke tenî mintiqewo tampon niyo. Dewleta tirke baş vîna ku başûrê Kurdistanî de statuko xerepêno. Tiya de wazena hewnê xwi ya tarîxî biyaro ca, Kerkûk û Mosul bigîro.

eskerî anti serê sînorê. Konseya Ewlekarî ya Mîlî (MGK) kom bî, emrê dagirkerdişê başûrê welatê ma da hukumatî. Tansu Çillere namey dewlete û hukumatî ser ro vat: "Ma go "bakûrê Iraqî" qasê 20-25 kilometre hacêr mintiqeyêkewo tampon virazin." Dewletanê bînan ra waşt ku hetê înan bikerê. Amerîka û Îngîltêre destek da ena planey dewleta tirke. Rûsya, Fransa, Îran û dewletanê ereban hemberê ena planey dewletê veciyayî. Dewlete tirke zehf xebetiya bi qey ku ê dewletanê hemberê mintiqeyê tamponî veciyayî, îkna bikero. Niyet û armancê dewleta tirke tenî mintiqewo tampon niyo. Dewleta tirke baş vîna ku başûrê Kurdistanî de statuko xerepêno. Tiya de wazena hewnê xwi ya tarîxî biyaro ca, Kerkûk û Mosul bigîro.

Senî ma zanê ku 1920'na de Mec-lîsey Mebûsanê Osmanî qirarêke sînoranê împaratorî ser ro girotibî ku dewleta tirke te ra vana: "Mîsakê Mîlî". Kerkûk û Mosul zî miyanê enî sînorê Mîsakê Mîlî de bî. Wextê serhildaney Şêx Seidî de, hetê dewleta tirke kerd. Dima ra dewleta tirke bê zerey xwi bo zî fek Kerkûk û Mosul ra verada û Îngilîzan rê mendî. La nîno ena mana ku çimê dewleta tirke Kerkûk û Mosul de niyê. Ena hewtay seriyê ku dewleta tirke ro keys û fesale geyrena ku ancî

Kerkûk û Mosul bigîro. Wextê Cengê Kendawe de zî dewlete eno fikrê xwi eşkera kerdbî. Eno sebebêk e, sebebo bînan zî dewleta tirke fikirêna ku eger bado statuko bixerepiyo û Kerkûk û Mosul nêko dest zî, beno ku kurdî dewlete virazê. Bi qey enî zî dewlete xwi kenahedre ku nêverdo çikewo anahîn viraziyo, vernî ro ci bigîro. Yanê dewleta tirke eşkera wazena vaco ku "wa başûrê Kurdistanî zî min rê bo. Eger min rê zî nêbo wa kurdan rê qet nêbo."

Herçiqa dewlete vana: "Gerîlayî Başûr ra yenê çalakî virazenê, erzenê serê qereqolan, Başûr de otorîte çiniyo û heqê min esto ku ez şorî ewca û mintiqewo tampon virazî." Ena îdfayê dewlete raste niya, zûr a. Dewlete wazena bi enî manîplasyon û xapênayîşî niyetê xwi yo rastîn bilimno, perde bianco ser.

Gerîla eyro Serhed de wo, Dêrsim de wo, Amed û Xerzan de wo enî eyaletanî Kurdistanî de cengê xwi çalakianê xwi keno. Gerîlayê enî eyaletanî Kurdistanî ezman ra hamey? Nê. Tiya ra eyseno ku niyetê dewlete ciya wo û hesabê cay başûrê welatê ma ser ro estê. Ne tenî dewleta tirke gelêke dewletê bînan zî başûrê welatê ma ser ro hesab û planan virazenê.

Tevgera kurd ancî zey verî enî komplo û planan vîna û tedbiranê xwi zî gêna.



**SERKANIYA** Giştî ya Artêşa Tirk ji bo xurtkirina têkîlyî di navbera hêzên dewletê û gelê kurdistanê de fermanek ji hêzên xwe re şand. Navê fermanê "Di ewlekariya hundirîn de têkîldanîna bi gel re û qezenckirina gel" e.

Serkaniya Giştî ji hêzên xwe dixwaze ku nişanên ku reaksiyona gel bikêşin, bi awayekî vekirî li ser xwe negerînin. Dîsa tê gotin ku dostaniya bi darê zorê bi kêr nayê. Sembolên gur û kûçikan ji ser çek û kincên xwe rakin. Bi vê fermanê dewlet qebûl dike ku hêzên wê sembolên faşîstan nişanî gel didin. Dîsa diyar dibe ku ew li gel zordariyê dikin.



**ÇÎRÊ** Raportorê Neteweyên Yekbûyî yê Azadiya Agahdariyê û Îfadekirinê Marc Maquette, diyar kir ku pirsgrêka kurd mijareke pir tevlihev e. Ew dibêje: "Divê dewlet, astengên ku li ber mafê agahîstandinê û îfadekirina ramanan in, ji holê rake." Maquette, tevî Raportor Abid Hüseyn ev hevdîlîna xwe pêk anî.

Maquette li ser çapemeniya tirk jî rawestiya. Di axaftina xwe ya ku li Esenboğayê kir de diyar kir ku çapemeniya tirk bi tevahî di bin tesîra siyaseta de ye; dayîna rastiyê bi vî awayî ne mimkûn e. Marc Maquette dê vê rapora xwe di gulana 1997'an de pêşkêşî Komîsyona Mafên Mirovan bike.

## NÛÇE

# Qatil li ser kar in

DIK

Qetlîama Amedê û mehkemeya HADEP'ê

Çavên kesên şoreşger û demokrat hê li ser darizandina rayedarên HADEP'ê bû, îcar dewleta tirk êrîşî ser Girtîgeha Amedê kir, 10 kes hatin kuştin, zêdetirî 20 kesî jî birîndar bûn.

Em jî roja 25'ê rezberê li ber DGM'ya Enqereyê bûn, gelek dîplomaten biyan û nivîskar û rewşenbîrên navdar jî hatibûn ji bo ku çavdêriya darizandina HADEP'yan bikin. Bi rastî wan jî nizanibû li ser vê dozê û êrîşa li ser Zîndana Amedê çi bibêjin, bêpaxaviya dewletê ew şaşwaz kiribûn.

Li ser rewşa HADEP'yan me dîtînen çend kesan pirsî. Yek ji wan kesan Mebûsê Partiya Keskan Rîza Baran bû. Wî jî diyar kir ku ev doz ne hiqûqî ye, siyasî ye. Rîza Baran got: "Li gorî dewletê kesê ku gava xwe biavêje avahiyeke HADEP'ê sûcdar e." Wî da zanîn ku ewê tiştên li vir dîtine û bûyera li Zîndana Amedê, ragihîne rayedarên partiya xwe û ji bo lêkolînê ewê komîsyon û heyetan bişînin.

Berî ku mehkeme dest pê bike, me jî xwest ku wekî her kesî bikevin hundir, lê mixabin hêzên dewletê karta zer kirin hincet û nehiştin ku nûçevanên çapemeniya demokrat bikevin hundir. Li aliyê din me bi xwe dît ku çend nûçevanên çapemeniya tirk tevî ku karta wan a zer nîn bû jî, ketin hundir.

AZAD ALTUN

**Sî û sê girtiyan 5 saetan li şebekeyê dihêlin. Saet di 15.30'an de jî leşker, polis û gardiyan ji her du deriyên şebekeyê bi şîşên polayî êrîşê dibin ser girtiyan..."**

**H**ikûmeta Çiller û Erbakan di warê kuştina girtiyan de ji generalên cûntayê jî xedartir derket. Berî vê bi du mehan 12 girtiyan di rojîya mirinê de can dan. Roja 24'ê rezberê îcar li Zîndana Amedê 10 girtiyan PKK'yî bi destê hêzên dewletê hatin kuştin.

Daxuyaniya heyeteke ku ji rayedarên ÎHD'ê û Baroya Amedê pêk hatî, dide zanîn ku qetlîam bi serkêşîya rêveberên girtîgehê hatiye kirin. Li gorî vê daxuyaniya ku piştî hevdîtina bi girtiyan re hatiye amadekirin, bûyer wiha qewimiye: "Ew roj, roja hevdîtîna ya qawîşên 29 û 18'an e. Piştî ku refê yekemîn hevdîtîna bi malbatên xwe re pêk tîne, refê duyemîn diçe cihê hevdîtîna. Hinek ji wan, dema tîne şebekeya 5'an a ku li ber qawîşa 35'an e, ji hevalên li wê derê testekê dixwazin, da ku xwarina ku malbatên wan anîne tîxîne. Gardiyan tîkilî wan dibin, li ser vê yekê di navbera gardiyan û girtiyan de nîqaş derdikeve, lê nûnerên girtiyan dikevin navbera wan û nahêlin ku bûyer biqewime.

Li ser tahrîkên serekgardiyanekî deriyên şebekeyê tîne girtin, digel sîh kesên ku hevdîtîna dikin 3 girtiyan ku ji nexweşxaneyê vegefirine, 5 saetan li wir dihêlin. Hemû hewldanên nûnerên girtiyan yê ji bo çareseriyê bê encam dimînin. Di vê navê de midûrên girtîgehê heqaretan li girtiyan dikin û leşker jî sloganên diavêjin, marşan distirên. Saet di 15.30'an de jî leşker, polis û gardiyan ji her du deriyên şebekeyê bi şîşên polayî êrîşê dibin ser girtiyan..."

Ji van 33 girtiyan deh kes hatine kuştin, navê wan: Edip Direkçi, Mehmet Nimet Çakmak, Erkan Perişan, Rıdvan Bulut, Hakkı Tekin, Ahmet Çelik, Mehmet Kadri Gümüş, Cemal Çam, Kadir Demir û Mehmet Aslan. Ji kesên birîndar 14 heb birine Dîlûkê (Entab), ji wan kesan Kadir Demir miriye. Niha kesên birîndar li Nexweşxaneyê Amedê û ya Dîlûkê ne.

Navê kesên li Nexweşxaneyê Amedê ev in: Ramazan Nazlier, Yasin Alevcan, Ramazan Korkar, Mehmet Batuge, Meh-



met Emin İzra, İskan Osal, Kenan Acar, Abdullah Eflatun, Hakkı Bozkuş, Bedri Bozkuş.

Kesên li Nexweşxaneyê Dîlûkê: Ahmet Sever, Ali Yermê, Şeyhmus Kaya, Muharrem Doğan, Yavuz Eken, Cemal Taş, Halil Süren, Ali Kaya, A. Vahap Uyanık, Muhlis Altun, Nusret Yelboğa, İrfan Korkar û Mehmet Pehlivan.

### Qetlîam hate lanetkirin

Çîgirê Serokê ÎHD'ê Hüsnü Öndül bûyer protestoyê kir û îstîfaya Wezîrê Adaletê Şevket Kazan xwest. Her wiha Çîgirê Serokê HADEP'ê Güven Özata diyar kir ku dewletê heyfa tîkçûna li hemberî girtiyan standiye.

Serokê Mazlum-Derê Yılmaz Ensuroğlu bûyer wekî qetlîamekê bi nav kir û ew qetlîam şermezar kir. Konseya Navendî ya Yekîtiya Tabîbên Tirk ev qetlîam wekî nimûneyeke politikayên dewletê nîşan da û da zanîn ku hemû kesên birîndar ji serê xwe derbe xwarine. Her wiha, Serokê Liman-İşê Hasan Biber, Serokê ÖDP'ya Enqereyê Haydar İlker, Serokê HADEP'a Çanakkaleyê Mehmet Şah, HADEP'a Amedê, ev qetlîam şermezar kirin.

Dîsa NÇM'yên Stenbol, Amed, Edene, İzmir, Mersîn û Hewlêrê, digel kovara Jiyana Rewşenê û Yekîtiya Malbatên Mezopotamyayê qetlîam protestoyê kirin û dan zanîn ku wê li hemberî vê hovîtiyê bêdeng nemînin. Piştî ku bûyer hate bîhistin, hinek saziyên demokratîk wekî ÎHD û HA-

DEP'ê heyet ava kirin û çûn Amedê. Girtiyan li girtîhên cur bi cur ev bûyer protestoyê kirin.

### Doza HADEP'ê siyasî ye

Bi rastî jî dema mirov bala xwe dide vê qetlîamê û çend rûdanên heftiya çûyî, xweş diyar dibe ku dewleta tirk qesta tunekirina kurdan dike. Wek mînak, li gorî hevpeyvîna ku Tansu Çillerê roja 21'ê rezberê bi rojnameya The Newyork Timesê re pêk anîbû, dewleta tirk Saddam vexwendiyê başûrê Kurdistanê da ku PKK'ê ji Başûr derxe. Tansu Çiller di vê hevpeyvîna de rastiyekê jî tîne zimên. Li gorî gotîna wê her roj li Kurdistanê bi kêmanî 3 leşker tîne kuştin.

Mîna keke din, roja 25 û 26'ê rezberê mehkemeya rayedarên HADEP'ê hebû. Îdianameya dozger bi xwe, siyasîbûna dozê bi awayekî zelal xwe dida dest. Dozger Nuh Mete Yüksel, bi van gotînan xwe sedema dozê eşkere dike: "HADEP partiyek e ku ji bo nasnava kurdan a çandî dixebite." Dozger parastina nasnava kurdan a çandî wekî veqetînxwaziyeke veşarî bi nav dike û pişt re jî dibêje: "Li Tirkiyeyê yek nasnav û yek çand heye û ew jî nasnava tirkî ye." Dozger Nuh Mete Yüksel aşîxwazî jî wekî hêmanên sîc nîşan dide.

Her çiqas dema ku ew nivîs hate amadekirin mehkeme hê neqediya bû jî, ev gotînan dozger nîşan didin ku ji bo cezakirina HADEP'yan çî ji destê wan bê ewê bikin.

SAMÎ BERBANG

*Ji kurdên Pakîstanê Liyaqet Serdar Xan Kurd:*

# Heke Kurdistan rizgar bibe emê jî vegerin welêt



Ji milê çepê ve Aram D., Liyaqet Serdar Xanê kurd û kesên din. Kurdên Pakîstanê didine xuyakirin ku ew her kurd mane li deverên ku bu çend hezar kîlometreyan ji welatê xwe û dilê gelekî ji wan ji bo Kurdistanê hildivêje.

**b**i rastî min berê çend babet didîtin di çendîn rojname û kovarêt kurdî de der barê kurdên Pakîstanê û Meşihedê li Îranê. Min her di dilê xwe de digot: "Xwezî rojekê min hinek ji wan kurdan bidîtana û pirs ji wan kiriba."

Sal hatin û çûn, rêka min jî wekî çendîn hezar kesên kurd bo penaberatiyê qesta Pakîstanê kir.

Wan deman min di dilê xwe de digot ev Pakîstan e, belê emê çawa û li ku derê kurdan peyda bikin. Lê wisan diyar bû ku, çendî me hez dikir wan bibînin, wisan, heta zêdetir jî wan hez dikir me bibînin. Helbet dema me qesta wir kiribû, em penaber bûn û me çî ji wî welatî nedizani; bigire jî ziman, çandî heta bi xwarinê. Tenê riya me Neteweyên Yekbûyî (NY), refitara NY'ê jî digel me zor xerab bû, ji ber çendîn egerên

xuya.

Kurdên Pakîstanê zanibûn ku jimarêk kurdan qesta Pakîstanê kirine û bar û doxên wan gelek xerab in.

Du binemalên kurd hene li Pakîstanê; yek ji wan Binemala Serdar Xanê kurd e, ya din Binemala Abdulrehman

**C**udahiya me ji belûciyan an hemû milletên dî yên Pakîstanê gelek heye. Ne tenê ziman û xwarin û çanda me cuda ye ji wan. Heta niha em neşên xwarinên gelek tûj wekî wan bixwin, yan rewşên jîn veguhastinên me çendî bêjî ji hev cuda ye.

Xanê kurd e. Van her du binemalan (eşîran) hinek be jî arikariya kurdên penaber kirin. Çend sal in kurdên penaber li cem wan dijîn. Her çendî ev ne mijara me be jî, lê me mexset ew e ku kanê heta çî radeyê xwe bi kurd binasine?

Li sala 1991'ê xwepêşandaneke mezin a penaberên kurd li dijî NY'ê pey-

da bû, nêzîkî mehekê vekêşa. Dilsoziya kurdên Pakîstanê baş diyar bû; ji bilî ku berî ve xwepêşandanê gelek arikariya penaberan kiribû wekî take kes yan xêzan; lê li ve xopêşandanê bi hemû şiyana xwe ji aliyê manewî û madî hevkarî kirin.

Çunkî Neteweyên Yekbûyî jî bo çendîn mehan hiç hevkarî neda penaberan; êdî xwarin û vexwarin û xweşûştin û çendîn kar û barên din ên bêhtir ji çend hezar penaberan mane li ser miletê kurdên Pakîstanê. Hevkariya wan gihişte wê radeyê ku navbera kurdên Pakîstanê û dewleta wan têk çû, ji çend

aliyan ve.

Helbet ez bawer im penaber hene heta niha li Pakîstanê mane, ji ber çendîn egeran li wir mane, dostiyeke gelek xweş di gel kurdên Pakîstanê heye.

Kurdên Pakîstanê kengê çûne Pakîstanê û çendîn jimara wan, li ku dera Pakîstanê ne, kurdî dizanin an na û çendîn pirsên din, me rojekê li çavpêketinekê (hevpeyvînekê) arasteyî Liyaqat Serdar Xanê Kurd kirin.

Helbet Liyaqat yek ji kurdên Serdar Xanê kurd e, binemaleke ku ji mêj ve rêveberiya eşîra xwe kirine. Çavpêketina me bi zimanê farsî çêbû, çimkî zimanê wan ê kurdî guherîn ketinê.

\*\*\*

*Hûn li ku dera Pakîstanê dijîn?*

– Bajarek heye li jêra Pakîstanê, dibêjinê Kwête; zorbeya (piraniya) gundên me li wan der û beran in. Gelek ji me di nav bajarê Kwête de dijîn. Ev e

ew cih in yên ku binemala lê dijîn egî-  
na kurd hene: Sind û Pencab û Keşmîr.

*Çawan em dişên (dikarin) we cuda  
bikin ji xelkê di yê Pakîstanê; yan çawa  
em dê bişên bibêjin hûn kurd in?*

– Cudahiya me ji belûciyan an hemû  
miletên di yên Pakîstanê gelek heye; ji  
bo nimûne, ne tenê ziman û xwarin û  
çanda me cuda ye ji wan. Heta niha em  
neşên xwarinên gelek tûj wekî wan  
bixwin, yan rewşên jîn veguhastinên  
me çendî bibêji ji hev cuda ye. Ji bilî  
van hemûyan here binêre sere der xani-  
yên me evên li bajarî dijîn, navê me li  
ser nivîsiye û li dûmahiyê navê kurd pê  
ve ye.

*Wekî (bi qasî) ku hûn pê agahdar in  
ji kengê ve we qesta virê kiriye?*

– Bi rastî serçavek mukîm û pir ba-  
wer li cem me tune ye; lê wekî me ji  
devê bab û bapîrên xwe guh lê bûye,  
dibêjin berî 600 salan e me qesta vêr  
kiriye. Çi rûdanan wê demê rûdane, ew  
li me kiriye me qesta vêre kiriye divêt  
bizivirin li dîrokê çî bûye û berî 600 sa-  
lî an wê ve yan hîn ve tir e. Çimkî tenê  
wisan dibêjin me rastiya wê divêt bêne  
vekolîn ji layê dîrokanan ve.

*Hejmara we digihe çend kesan?*

– Em evên li Belûciyanê dijîn pirtir  
in ji 35 hezarî; lê wekî min berî niha  
behs kir, kurd li cihên din jî hene, mîna  
Keşmîr, Pencab û Sindê; lê em nizanin  
kanê ew çend in.

*Zimanê we yê kurdî çî lê hatiye?*

– Zimanê ku em pê dipeyivin, em  
dibêjinê brûkî. Ev zimanê ku em pê di-  
peyivin ferq e ji belûcî û çî milletên dor  
û bîrên me pê naxivin. Nêzî farisî û



Liyaqet Serdar Xan Kurd

kurdî ye, ez bi dirustî nizamim kengê  
kurdiya me hatiye guhertin, belkî bi di-  
rêjiya zemanî û dîrketinê.

*Ger rojekê Kurdistan rizgar bû we  
hizira zivirîne di dilî de heye?*

– Ez di wê hizirê de me, wê jimare-  
ke zor bizivirin; dibe hebin rayek di he-  
bin ku nezivirin, lê wekî ku ez bir di-  
kim pir wê bîn. Eger, rê bo nebe û hev-  
karî hebe.

*We çî cure peywendî di gel çî biza-  
vên kurdan hebûye?*

– Ew a rast be, heta niha nebûye; me

hez kiriye lê derfeta hindê ji bo me ne-  
bû. Dibe ku ji îro paşî ve pirtir hebe.  
Çimkî zemîne xweştir lê hatiye, çimkî  
bizavên kurdan xurtir lê hatine û belav  
bûne. Ji bo nimûne; niha em digel hev  
û din dipeyivin yek ji wan pêngavan e.  
Me hêvî ye ku em bişên ji îro paşî ve  
pirtir nêzîkî hev bin.

*Li dûmahiyê gelek spas bo hemû  
gotinên we yên rewê...*

– Min jî zor spasî ji we re hene; hê-  
vîdar in silav û rêzên me bigihînin her  
kurdekî/e li her cihêkî be û her bijîn.

HEVPEYVÎN: ARAM D. /  
KANADA

**Z**imanê ku  
em pê  
dipeyivin, em  
dibêjinê brûkî.  
Ev zimanê ku  
em pê dipeyivin  
ferq e  
ji belûcî û  
çî milletên dor û  
bîrên me  
pê naxivin, wekî  
diyar nêzî farisî û  
kurdî ye,  
ez bi dirustî  
nizamim kengê  
kurdiya me hatiye  
guhertin,  
belkî bi dirêjiya  
zemanî  
û dîrketinê.

## Pîrika Kuçeya Şowalyeyan

FAYSAL DAĞLI



**L**i bajarê Berlînê li Taxa Kreuzbergê li  
kuçeyekê navê şowalyeyan (Ritterstr)  
hatiye danîn. Ger riya we bi vê kuçeya  
ku navê şervanên windayî lê bûye, bikeve  
wê li pişt paceyê qirêj cotek çav, ku  
roniyên wan çilmisîne, wê bala we bikişîne  
ku li we temaşê dikin. Xwediyê van çavan, ku  
ew ji qata yekemîn a avahiyeke rengtarî, li  
rêwiyan kuçeyê dinêre, pîrikeke bêhnber e.  
Ew bi tenê ye. Ew qas bi tenê ye ku navê wê  
jî tune ye. Dibe ku di wextê xwe de ev nav,  
ketibe xewnên gelek xortan û ew di deryaya  
xemgîniyê de kiribin nav kabûsan. Ev navê vê  
pîrikê, îro tenê di deftera qewraşekê de, ku  
ew di heftê de rojekê tê serdana wê, hatiye  
reşkirin.

Pîrik hemû mirovên ku di kuçê re derbas  
dibin silav dike. Ji wan ên ku jê re nebişirin û  
derbas dibin dixeyîde, carinan jî çêran ji wan

re dike. Hemû rûniştvanên kuçeya şowal  
yeyan wê nas dikin. Ew ên ku cara duyemîn  
di ber paceya wê re derbas bibin; wan li bîra  
xwe ya betilandî qeyd dike û çavên wê bi  
pêwendiyêke însanî çend saniye be jî  
dibirîqe.

Di rojêke bişilî de wê bala min kişandibû.  
Bi keder bû, di dengê baranê de winda  
bûbû. Dema ku xwe bi tenê hîs dikir, eş diket  
canê wê, çavên wê şil dibûn. Belkî ciwaniya  
wê dihat bîra wê, an jî windayiyên wê, yên  
şerê mezin, belkî jî zarokên wê, yên ku bi  
salan berê terka wê kiribin, an jî evîndarê  
xwe yê demekê difikirî.

Ji ber rojên bişilî û dirêj ku li kuçeyan çûn  
û hatina mirovan kêmbû, demsala wê ya  
xemgîniyê dest pê dikir. Bi ber mirinê  
nediket, lê ew bi ber tenêbûnê û bêhêziyê  
diket. Hinek rûniştvanên kuçeyê ku derdên  
wê dizanibûn, car caran di paceyê re çiçek  
dirêjî wê dikirin û bi du deqîqeyan be jî  
dixwestin ku kederê dilê wê belav bikin.

Cara duyemîn ku çavên me rastî hev  
hatin, em êdî dostên hev bûn. Bi piranî me  
dengê hev jî seh nedikir. Biriqîneke kurt,  
bişirîneke nivco... rûyê wê yê qermiçî, pîra  
min dianî bîra min, ku di zarokatiya min de,

em wekî rohnîya çavên xwe diparastin. Ez  
bawer dikim ku wê jî dirûvê nasekî xwe bi  
min an jî bi gelek mirovên din dixist û bi me  
dadiket nava oqyanûsê bîranînên xwe.

.....  
Ev pîrik a ku min navê wê nizanibû, ew  
sembola humanîzma kapîtalîzma Ewropayê  
bû. Mirovê kapîtalîzmê jî, bi xwediyê xwe re  
hêdî hêdî dimir. Ez ditirsiyam ku minê rojekê  
paceya pîrikê vala bidîta. Qedera pîrikê bi  
leza metayê ve girêdayî bû. Meta her ku  
mezin bibûya, ew biçûk diket û nikaribû li  
hemberî Yezdanê ola Ewropayê li ber xwe  
bide. Rojekê, wê wekî bi hezaran, deh  
hezaran mînakên mîna xwe, ew jî li pişt  
deriyekî ku kes lê naxe, bi tenê bimira û piştî  
ku bêhna laşê wê belav bibûya, wê bihata  
dîtin. Wekî heywanekî. Bi rastî ne wekî hey-  
wanekî jî, lewre gelek zeman derbas bûbû  
ku, êdî însanan ji bo wê hezkirina ku di cisnê  
xwe de nedidîtin, xwe avêtibûn bextê  
kûçikên bêziman û sadiq. Li kuçê û kolanên  
Ewropayê îmkân tune bû ku mirov rastî  
berateyekî kûçikêkî bihata. Lewre heval û  
dostên hemû kûçikan hebûn!

Dûmahîk Rûpel 15

# Di jiyana kurdî de dahol û zirne

**H**efteya borî, bi dabeşkirina amûrên muzîkê li ser sê beşan, me nivîsîna xwe bi dumahîk anîbû. Her wisa bi pêgotiyeke osmaniyan emê berdewam bin li ser babeta xwe ya der barê danasîna amûrên muzîkê yên kurdewarî de.

Osmanî dibêjin: "Kurd yapar, çingene çalar (kurd çêdike gewende lêdide)". Bi rastî jî ev pêgotiya osmaniyan wêneyekî pir xweşik li ber çavan radi-xe. Çimkî ji naveroka vê pêgotinê amûrçêkirina gelê kurd xweş diyar dibê. Digel lipaşmana xwe jî, miletê kurd kariye (bi taybetî di warê govend û muzîkê de) tesîreke baş li ser jiyana û şaristaniya Rojhilat bike. Di vî babetî de, nivîskarê pirtûka "Jiyana kurdewarî" Mamosta Toma Bûwa wisa dibêje:

"Stran û dîlanên kurdî bêmuzîk nabin û bêguman muzîka kurdî jî beşek e ji wê muzîka ku jê re 'muzîka Rojhilat' dibêjin. Lê, mirov nikare têkilî muzîka erebî, ermenî, tirkî bike. Digel wisa jî, di serdema sasaniyan de muzîka kurdî, li astekî zor bilind û pêşkeftî bûye û tesîreke mezin li stran û awazên gelên derdora xwe kiriye... Gelek ji van amûrên muzîka ku di nav kurdewariyê de têne bikaranîn, her ji layê kurdan ve hatine duristkirin."

Rojhilatnasê rûsî Orbellî jî wisa dibêje: "Kurdan, guherîneke yekcar mezin di jiyana rewşenbîrên Rojhilat de çêkiriye. Gelek lawên xwe yên hêja (wek cengawer, helbestvan, muzîkjen û hwd.), li jêr navê ermenî, ereb, faris û tirkan ji dest xwe derdane."

Tuma Bûwa her di wê pirtûka xwe de, nimûneyeke wisa dide û dibêje: "Muzîsyenê bi nav û deng Zeryab (789-957 z.), ji binemaleke kurd e û xelkê Mûsilê ye."

Piştî van çend nêrînên zanyar û pisporan der barê muzîk û mêjûya muzîkê de, mamosta Ûrya Ehmed, amûrên muzîkê yên ku ji layê gelê kurd ve bi hezaran sal e têne bikaranîn, wisa dide nasîn.

## Amûrên rezm û kutanê

Amûrên çermîni bi darkutan û lédana van cure amûran, (vêca, çi bi dest û serê tiliyan be, çi bi qayîş, darik û gopallên taybet be) ji çermekî ku li ser giroveriyê fireh hatiye dorpeçkirin, pêk hatine. Wek: dahol, def (erbane), tepl (dimbilik), dutepî (dutas, neqare), yek-teplî û hwd.

Amûrên bêçerm ku deng ji wan derdikeve: Ewên ku dengê wan di leşê amûr bi xwe de ye, yan jî, bi lédan û xîşandina du parçeyan deng derdixin. Wek: senc (zîl) milakî, dar û hesin, sênî, çepik, bazin, xirxal û hwd.

**Dahol:** Amûrekî rezmî ye (rîtmîk e). Ji bazinçûvekî ji dara tuyê, biyê, yan jî, ji dara gwîzê pêk tê. Li her du rûyê bazinçûvî, yan çermê mîhê, yan çermê bi-



Lalîyaya Fevzi Bilal

## Mamosta Toma Bûwa wisa dibêje:

"Stran û dîlanên kurdî bêmuzîk nabin û bêguman muzîka kurdî jî beşek e ji wê muzîka ku jê re 'muzîka Rojhilat' dibêjin.

Lê, mirov nikare têkilî muzîka erebî, ermenî, tirkî bike.

Digel wisa jî, di serdema sasaniyan de muzîka kurdî, li astekî zor bilind û pêşkeftî bûye û tesîreke mezin li stran û awazên gelên derdora xwe kiriye..

zinê hatiye alandin. Bazinê ku ji dar pêk hatiye yek parçe ye.

**Mêjûya amûra daholê:** Piraniya çavkaniyên biyaniyan der barê amûra daholê de dibêjin ku, yekemîn car dahola mezin li serdema nû ya sumeriyana (2100-1950 berî zayînê) hatiye bikaranîn. Belê piştî peydabûna hinek ji kavalên (lewheyên) sumeriyana, mêjûya daholê vedigerîne salên 2550 bz. Li ser mermerekî spî wêneyê mirovekî xuya ye ku bi her du destan daholeke mezin dikute.

## Di nav kurdan de rola daholê ya gerdişî

Di dastana "Kela Dimdim" a E. Şemo de, hevokeke bi vî rengî derbas dibê: "Li ber dengê bilind ê dahol û zirneyê Miraz hat. Belê çi dahol û zirne, gava ku li nav wan geliyan qat qat deng vedida, te digot qey ne daholek û zirneyek e, belkî sed û dused dahol û zirne ne..."

Mele Mahmûdê Beyazîdî jî di pirtûka xwe ya "Dab û nerîfî kurdekan" de,

"kurdan her ku dizanîn dijmin ber bi wan ve tê, yan wê şerek rûbide, derd ketin cihekî bilind û berdewam tepl û defên xwe lédidan." dibêje.

Dr. Mahmûd El Hufnî (Ilm el Alat el Musîqiye rûp.27) û Dr. Subhî Enwer Reşîd (Neşret el Qîşare, hej.35, rûp.22) di pirtûkên xwe de wisa dibêjin:

"Dahol, di sêzdemîn sedsaliya zayînî de, yek ji emrazên muzîka cengê bûye. Di dema şerê xaçperestan de, ewrûpiyan ji rojhilatîyan wergirtiye."

Belê, ev şerên digel xaçperestan jî, wekî tê zanîn, bi serperîştîya Selaheddîne Kurdî (Eyûbî), li dijî ewrûpiyan hatine kirin. Artêş û alîkarî hemû ji Kurdistan çûne. Yek ji wan artêşan, bi serperîştîya Mîrê Hewlêrê Kurê Mûsek bûye. Çi gava ku wê fermanek derketa, yan leşker kom bibûna, di dema êrişên leşkerî de, yan di pêşewaziya mîrê wêlatekî de, daholê rola herî girîng listiye. Her wisa bo me xweş diyar dibê ku dahol, bi taybetî di destpêkê de ji bo kar û barên leşkerî, ji layê komelên Zagrosîyan ve hatiye afirandin.

**Mêjûya amûra zirneyê:** Amûreke ji amûrên pifkirinê ye û ji dar durist dibê. Beşê serekî yê wê amûrê lûleyeke dirêj î bi qul e û ji hemû beşên din dirêjtir û mezintir e. Parçeyekî wê amûrê heye ku jêre "nêrik" tê gotin, di devê serî yê zirnê re derbas dibê û ji heft qulan, heta bi qula sêyemîn ya zirnê dadikeve. Di serê nêrik re qulek heye ku parçeyekî din bi navê "pîk, pîpîk" tê re derbas dibê. Hinek zirnejen, ji bo ku dengê zirneya wan nerm û zirav derkeve, di devê zirneyê yê girover û fireh de du-sê kunên biçûk vedikin.

Ev amûr, li nav farisan wekî "sûrnay", ango neya sor, li nav tirkan jî "zurna" tê binavkirin. Her çende mamosta Ûrya peyva zirne wekî peyveke tirkî daye nasîn, lê ew bi xwe amûreke pifkirinê ya resenî kurdî ye. Çimkî, têkilî di navbera peyvên <zer û ney> û zimanê tirkî de hîç nîn e. Bê çawa li nav gelên îranî, amûrên pifkirinê bi navên "sor-nay, reş-nay, nay-sipî" hene, her wisa "zer" jî rengê e û "zer-nay" jî heye! Yan jî mirov dikare zirneyê wekî naya derewîn şîrove bike, lewre di kurdî de pêşgira zir, zer û zur heye ku wateya nerast, derewîn dide nîşan, wekî zirbav, zirgwîz, zerbî...

Di sedan çîrok, dastan, helbest û stranên kurdewarî de yên ku li ser evîniyê, şer, serhildan û şoresê hatine gotin, navê dahol û zirneyê bi berfirehî derbas dibê.

Îro jî, di van mercên dijwar û mêjûyî de ku gelê kurd tê re derbas dibê, ji berxwedana li girtîxaneyan heta bi serhildana zozanan, ji raperîna zarokan heta bi mangirtina kalemêr û pîrejînan kurdan li nav kolanên metropolên mêtîngeran û yê ewrûpiyan, dahol û zirne rola xwe dileyizî û girîngiya xwe diparêzin.

DILDAR ŞEKO



● 1.10.1949

Komara Çînê ya Gel ji aliyê Partiya Komunîst a Çînê di bin serokatîya Mao Ts-Tung (Zedung) de, di 1'ê Kewçêra 1949'an de hate avakirin. Piştî şerê navxweyî yê 40 salî û têkoşîna li hemberî faşîzma Japonyayê Komara Çînê ya Gel hate avakirin. Di vê têkoşînê de bêguman keda herî mezin a Mao Ts-Tung bû ku bi fikrên xwe yê sosyalîst û bi berhemên xwe yê ku der barê sosyalîzmê de nivîsandibû.

● 1.10.1948

Rojnameya Dicle-Fîrat ji aliyê Musa Anter (Şehmus Elmas) û Hüseyn Dikici ve hate derxistin. Rojname hefteyî û bi zimanê tirkî dihate weşandin. Di rojnameyê de nivîsên li ser pirsgrêka kurdan, çand û hunerê cih digirtin.

● 5.10.1927

Rêxistina XOYBÛN'ê hate avakirin. Piştî Serhildana Şêx Seîd, kesên ku ji qetlîama dewleta tirk filitûbûn, li Lubnanê rêxistineke bi navê "Xoybûn"ê ava kirin. Armanca vê rêxistinê ew bû ku, li hemberî dagirkerî û qetlîama dewleta tirk hêzên kurdan, ku ji hev parçe bûne, bigihînine hev û dest bi têkoşînê bikin.

AWIR

# Rêxistina Xoybûn: Bextê romê tune



Rêxistina Xoybûnê piştî Serhildana Şêx Seîd, di nav serhildanên kurdan de cihekî girîng digire. Kesên ku ji Serhildana Şêx Seîd filitûbûn, wisa bawer kiribûn ku divê serhildan di warê siyasî û leşkerî de xurt be, da ku kariya bigihîje armançê. Ji ber vê jî qenaet anibûn ku divê rêxistinê hebe. Bi vê mebestê, hin kesên wekî Îskender Beg, Dr. Mehmet Şukrî Sekban, Îhsan Nûrî Paşa, Cihat, Mûlazim, Rasîm, Bedirxan Beg, Mûlazim Hursît û hin serokên eşîretên navdar li Lubnanê, di rezbera sala 1927'an de Rêxistina Xoybûn ava dikin. Wan dixwest hêzên kurdan ên ku piştî Serhildana Şêx Seîd li hemberî dewleta tirk şer dikirin bigihînin hev û din û bi hêzeke hevgerî şerê azadiyê bidomînin.

Bi avabûna Rêxistina Xoybûnê, endamên Xoybûnê qerareke ji çar madayan pêkhatî, digirin û sonda biratiyê diweşînin. Kesên ku beşdarî rêxistinê jî bibin wê sonda divê qebûl bikin. Madeya yekemîn wiha ye.

1-Rêxistina kurdan Xoybûn li hemberî rejîma tirkan a barbar û despot ku gelên kurd diparçiqîne û qetlîamên girseyî pêk tîne li Kurdîstana ku di bin bandora Tirkiyeyê de ye, ji bo azadî û serxwebûna kurdan qerara şer girtiye.

Bi vê madeyê armanca rêxistinê diyar dikin. Bi sonda biratiyê jî têkilî û biratiyê di navbera hêzên kurd de pêk dianîn. Bi amadekirina hin belavokan jî, li Kurdîstanê ji bo hişyarkirina gel xebat dikirin. Di destpêka her belavokê de jî ev nivîs hebû: "Bextê romê tune, pê bawerîya xwe neyîn."

Piştî Serhildana Şêx Seîd, eşîr û hêzên kurdan ku li Çiyayê Agiriyê kom bûbûn car

caran li vebazî pêk dianîn. Bi avabûna Xoybûnê re Îhsan Nûrî Paşa, Rasîm û Hursît ji Iraqê çûne Çiyayê Agiriyê; di rê de di navbera hêzên Îranê û wan de şer çêdibe Rasîm tê kuştin, Hursît jî dizivire Iraqê, Îhsan Nûrî jî xwe digihîne Çiyayê Agiriyê.

Li aliyê din di warê siyasî de jî xebatên mezin didine destpêkirin. Îskender Beg daxuyaniyan der barê kurdan de dide Cemiyeta Navneteweyî, kurê Şêx Seîd Elî Rîza û Şerîf Paşa jî bi ermenîyan re hevdiyanan çêdikin, ji bo ku di navbera wan de dostanî û piştgirî çêbibe. Di warên diplomasiyê de ev gav dihatine avêtin.

Di warê şer de jî hêzên kurdan ên ku parçe bûbûn, bi hev re têkilî datînin. Îhsan Nûrî Paşa jî li Çiyayê Agiriyê hem haziriya şer dikir hem jî bi riya du rojnameyan "Gaziya Welat" û "Agirî agir dibarîne" alîgir berhev dikirin. Ev rojname digihîştin Ewropayê jî û li Ewropayê jî dengê mezînan dabûn.

Di vê navê de dewleta tirk rêveberîyeke giştî (Ûmûmî Mufettiş) li Kurdîstanê dide avakirin û İbrahim Tali jî dibe serokê vê mufettişiyê. Ev mufettişî wekî rewşa awarteya vê gavê bû. İbrahim Tali her tim der barê kurdan de rapor hazir dikirin û agahî didan dewletê. Li gorî rapora İbrahim Tali dewleta tirk li Sasonê êrîşek pêk tîne.

Di 29'ê Gulanê de hêzên Îhsan Nûrî Paşa dest bi şer dikin û azadiya herêma Agiriyê îlan dike.

Rêxistina Xoybûnê heta salên 1939'an çalakiyên xwe didomîne, piştî têkçûna Serhildana Çiyayê Agiriyê fonksiyonên wê kêm dibin. Bi destpêkirina Şerê Cihanê yê Duyemîn jî temamî ji holê radibe.

METİN AKSOY

## ÇAVDÊRÎ

MÎRHEM YİÇİT



## Çapxaneyê Apecê: Xelata kurdên Anadolê ji bo gelê kurd

Kurdên laş û gewdeyekî mezin e, bi şax û per e. Dara kurdan kevn e, stûr û qalind e. Kurd ne bi tenê bûne çend parçe belê li giş Rohîlata Navîn û li metropolên welatên cîran jî pişqîne her deverê. Tu bi ku de diherî, tu li kurdan rast tîyî. Kurdên Anadolê şax û şulhek kurd in. Ew pêşiyên me ne, bapîr û dapîrên me ne ku desthelatdariyên osmaniyan, Mustafa Kemal û İsmet İnönü ew jî welat derxistine.

Sirgûnkirin û nefkirina kurdan kevn e, seraqet e. Salên dawî ji hikûmetên Özal, M. Yılmaz, Süleyman Demirel û Erdal İnönü, Erbakan û Tansu Çillerê çend milyon kurd ji ax û erdê wan qut kirine, çetandîne. Li İzmirê, li Stenbolê, li Antalya, Mersin û Edeneyê kurdên penaber û mişextî bi milyon in.

Cihê kurdên Anadolê û sirgûnê di nav tevgera rizgarîxwaziyê de sal bi sal diyarîtir dibe. Barê kurdên Anadolê li welat û li derveyî welat hildigirin mezintir dibe. Ew bûne parçeyêke zindî ji şoreşê û ew di nav rêxistin û komeleyên cebheyî û hwd. de cih digirin.

Li gorî texmînan li Ewropayê hejmara kurdên Anadolê di nav 40 û 50 hezarî de ye. Kurdên Anadolê girêdayî adetên xwe, rabûn û rûniştinên xwe û kultura xwe ne.

Çawa li Anadolê ew qas qim û zeman e kurdên xwe parastine, asimîle nebûne û hê di nav xwe û malbatên xwe de bi kurdî qise dikin? Çawa li Anadolê hev û din bemaadin, qîma xwe bi her cih û warî nayînin, li Ewropayê jî li her bajar û taxê rûnanin. Ew li cihên kurd û kurdên Anadolê hene çavên xwe digerin û xaniyan li wan deran kirê dikin. Kesên ku bi malbatî kurdên Anadolê nas dikin û haydarî jiyan wan in, zanin ku kurdên Anadolê di nav xwe de li malê bi zarokên xwe re bi kurdî qise dikin û qet terka kultura xwe nakin.

Îro di nav bereyî rizgariya neteweyî de bi dehan kurdên Anadolê hene, bi sedan kurdên Anadolê piştgiriya tevgera rizgarîxwaz dikin û bi awayên cur bi cur tîkiliyên wan bi tevgera rizgarîxwaz û kurdên din ên giş parçeyên Kurdîstanê re hene û li dora şoreşê civiyane.

Li hundir, li Anadolê û sirgûnê û li derveyî welat jî bala kurdên Anadolê li ser welat, guhertin û pêşketinên welat e. Li gorî agahdariyên kurdên Anadolê ku havînê diçin Anadolê û dikevin nav sohbet û civatên gelê me li herêma Anadolê, tu bi ku de diherî behsa şoreşê û şerê gerîla ye û bi taybetî van salên dawî gelek xwendevanên zanîngêhê çûne Kurdîstanê.

Jê û pê de xwîna kurdên Anadolê jî tevî ya kurdên li welat bûye û di riya serxwebûna gelê kurd de kurdên Anadolê jî gelek şehîd dane. Mîna Huseyin Kangal ji Kirşehîrê, Reyhan Kal ji Enqereyê, Hasan Uzun ji Yozgatê, Osman Koçan û Yakup Aktaş ji Konya-Cihanbeyli, Cemil Seid Barlas ji Konya-Kulu, Haydar Altun ji Kayseri-Sarızli, Heci Duman û Yavuz Küçük Yavuz û çend şehîdên din. Lê tiştê balkêş û hêjayî gotinê ev e ku, rewşenbîr û welatparêzên me ji Anadolê ne bi tenê madî û siyasî piştgiriya şoreşê dikin, belê her wiha xizmetekî mezin ji bo edebiyat, ziman û çanda kurdî jî dikin. Di nav kurdên Anadolê de kesên xwedî çapxane û weşanxane û guhê wan li ser ziman û edebiyata kurdî ye bala mirov dikşînin. Wekî Ali Çiftçi, Yusuf Dêrsimî û Henefî Çelebli. Bi taybetî xizmetê Ali Çiftçi û çapxane û weşanxaneyê wî Apec ewil ji bo kurdên Anadolê û pişt re jî ji bo giş kurdan serbilindahî û rûmetek e. Ali Çiftçi çapxaneyê xwe di sala 1988'an de damezirandîye û ew roj û ev roj e bi sê zaravayên kurdî kitêban çap dike.

Çapxaneyê Apecê heta niha nêzikî 100 kitêbên cur bi cur; kitêbên dersê, roman, çîrok, bîrewerî, kitêbên zarokan û hwd. çap kirine. Kitêbxaneyê kurdî pir qerzdar û spasdarê Çapxaneyê Apecê û xwediyê wê Ali Çiftçi ye. Mirov bêmubalaxe dikare bibêje ku piştî şehîdên kurdên Anadolê û alîkariya şoreşê, kitêbên Çapxaneyê Apecê mezintirîn xelata kurdên Anadolê ne ji bo gelê kurd û Kurdîstanê.

Nivîskar Mıgirdîç Margosyan:

# Diyarbekir her bajarê min e...

**Jiyan, pirreng û pirdeng e, ji her aliyê ve. Ev gotin îro bi piranî tê qebûl kirin. Lê berê, çend deh sal berê, bi navê yekdengî û rengîtiyê gelek tişt hatin kuştin. Ji wan hema bibêjin şop nehiştin. Amed, an jî Diyarbekir bajarekî kevnare û xwedî gelek çand, ziman, ol û hwd. bû. Îro? Mıgirdîç Margosyan, çiroknivîsê navdar, ermeniyê Amedî, bi pirtûka xwe ya "Gavur Mâhalesi" ev bajar bi me da naskirin. Hevalê me RAHMÎ BATUR pê re li ser gelek mijaran axivî.**

**h**ûn zimanê tirkî, ji gelek nivîskarên tirkî çêtir bi kar tînin. Heta ku em hinekî zengali ser koka wan bikolin, hûn ji tevan jî çêtir bi kar tînin. Lê gelo Mıgirdîç Margosyan ji zimanê ermenî û tirkî, dikare kîjanê baş û bi hêsanî bi kar bîne?

□ Belkî ez îro zimanê tirkî baş bi kar tînim. Dibêjim belkî, ji ber ku muheqqeq di zimanê tirkî de hin tiştên ku ez nizanibim, hin rengên, hin aliyên xweş ên ku ez nizanibim jî hene. Lê dîsa jî ez wisa dizanim ku vî zimanî baş bi kar tînim. Wekî ku ev hunerek be jî nafikirim. Lewra heta 15 saliya min, zimanê min ê zikmakî ez dikarim bibêjim tirkî bû. Di mala me de bi zimanê ermenî dihat axaftin, lê min kêrmanî dibû. Belkî ermeniya min ji sed peyvî nedibihûrî... Piştî ku ez hatim Stenbolê, ez bi axaftin û nivîsandina ermenî hîn bûm. Ez dikarim bibêjim ku, bi ermenî jî baş hîn bûm, lê hê jî ez nikarim bibêjim ku ez ermenî jî tirkî çêtir dizanim.

*Baş e, çima nivîskarê tirkî nikarim zimanê xwe baş bi kar bînin?*

□ Ez nizanim, ev gotin a we ye, gelo ew vê qebûl dikin? Li gorî min ji bo ku mirov bikaribe zimanekî baş bi kar bîne, ne hewce ye ku ew ziman, zimanê mirov ê zikmakî be. Ev li ser zebat û hunera mirov e. Di civakê de kîjan ziman zêde were bikaranîn, mirov bêhemdî xwe, wî hîn dibe...

*Zanîna peyvan, ji bo ku mirov ziman baş bi kar bîne bes e? Yanê ziman bikaranîn û zanîna peyvan yek tişt e?*



□ Rast e, bikaranîna peyvan tişteki din e. Yanê tenê bi zanîna peyvan mirov nikare ziman baş bi kar bîne. Tiştê herî girîng, honandina peyvan e. Ku tu karibî peyvan baş bihonî, tu ziman baş bi kar tîni, lê her çendî tu zêde peyv bizanibî jî, ku tu nikaribî wan baş bihonî, mirov nikare bibêje tu ziman baş bi kar

**E**z siyasetê nakim, belkî fikrên xwe bi awayekî sergirtî tînime ziman, lê bi rasterast siyasetê nakim. Yanê ku li wî bajarî zarokên avfirîş bi gotina "Ava bûzê, kankilê gûzê, memikê qîzê" ava xwe firotibin û min ji wan av kirîbe, vexwaribe; ez vê dinivîsînim û tu zirareke vê jî tune ye.

tîni...

Ez bi zimanekî wisa dinivîsînim ku gel bi tevahî jê fêr bike. Dema ez dibêjim gel, ne ku ez xwe ji wan mezintir dibînim; ez bi xwe bi zimanekî çawa bi hêsanî û baş fêr dikim, dixwazim bi wî awayî binivîsînim. Ku ez 'allameyê cîhan' jî bim, divê ez gotina xwe bi zimanekî sivik û vekirî bibêjim, da ku xwen-

devan bi hêsanî jê fêr bikin û nebejin "Mebesta vî çî ye, ev dixwaze ji me re çî bibêje?", ku gotineke we hebe, dive hûn bibêjin û vekirî bibêjin...

Ji ber vê yekê jî heta ku ji min tê ez zimanê gel bi kar tînim. Di nav gel de gotinên wisa hene ku di cihê çil hevo-kan de tu dikarî bi yekê ji van gotinan

çêtir mebesta xwe bîni ziman. Mesela dema tu "Ez kêrmanî dibêjim, tu zêde fêr bike" bibêji, sê nuqtayan jî deynî dawiyê, êdî kî çawa bixwaze, wisa fêr dike. Ji ber hinek seba mirov her tiştî, her car, li her derê nikare bibêje. Di vê rewşê de, tu dikarî hindik binivîsîni, lê zêde bidî fêmkirin...

*We kengê dest bi nivîsîna çirokan*

kir?

□ Di sala 1957-58'an de. Wê demê min lîse dixwend. Min çirokên xwe bi ermenî dinivîsandin û di rojnameya Marmarayê de dihatin weşandin. Ew rojname vê gavê jî bi awayekî rojane derdikeve.

*Ku ev kitêbên we berî niha bi deh panzdeh salan bihatana çapkirin, li gorî we, wê reaksiyoneke çawa çêbûya?*

□ Bi rastî ez vê gavê nikarim bersiva vê pirsê bidim. Min Diyarbekir û jiyana wî bajarî nivîsand. Ermen, kurd, sûryanî, keldanî, tirk... Min jiyana wan ya rojane nivîsand, min tiştê ji ber xwe ve demexistiye. Wekî ku ez wêne bikêşim, min çî dît, ew nivîsand. Dema te wêneyek kişand, piştî deh salan, an berî deh salan tu eşkere bikî, tiştê ji wêne naçe, di dimênê de guherîna çênabin. Dimîne çî? Dimîne nirxandina mirovan. Ew çawa bixwazin, bila wisa binixînin, ji min re ne lazim e...

Ez siyasetê nakim, belkî fikrên xwe bi awayekî sergirtî tînime ziman, lê bi rasterast siyasetê nakim. Yanê ku li wî bajarî zarokên avfirîş bi gotina "Ava bûzê, kankilê gûzê, memikê qîzê" ava xwe firotibin û min ji wan av kirîbe, vexwaribe; ez vê dinivîsînim û tu zirareke vê jî tune ye.

Hinek dikarin bibêjin "te çima ava bûzê nivîsandîye?", min nivîsand, ji ber ku ev rastiyek bû. Min ev dîtibû, diviya min binivîsanda. Ez bi wî zarokê avfirîş re mezin bûm. Ew tirk e, kurd e, ereb e, ez ermen im... Ev ji bo min ne girîng e.

*Di çirokeke we de, bavê we û hevalên wî piştî vexwarinê bi kurdî, ermenî û tirkî dest bi stranên dikin. Dema dorê strana "Burası Muştur yolu yokuştur / Giden gelmiyor acep ne iştir", hûn dibêjin: "Kes nîzane çima, lê tevan bi hev re bi vê stranê re hêstir dibarandin." Gelo bi rastî jî nayê zanîn ku çima hêstirên wan bi vê stranê re hevaltî dikir?*

□ Hinek stran hene mirovan radikînan govendê û hinek stran jî, mirovan di gola xemgîniyê de noq dikin. Belkî ji ber awaza wan, belkî ji ber tîkiliyên wan ên bi dîrokê ve girêdayî... Ez nizanim, tiştê ku min dît, dema dorê bihata wê stranê, hêstir dibarandin...

Û her kes dizane, ne hewceyî veşartî ne ye. Tiştên ne baş hatibûn serê qismek ji wan mirovan. Tarîx jî dinivîsînin... Berê çî bû, çî qewimîn? Pirsgrêk ne ev e, mesele ew e ku emê ji wan bûyeran çî ders bistînin ku careke din dûbare nebin.

Dema hêstir dibarandin, me dizanibû ku seba wan hene, lê çî bûn? Me bi



wê zarokatiya xwe ev baş nizanibû...

*We ji temenê xwe demeke kurt li Diyarbekirê derbas kiriye, jiyana we zêdetir li Stenbolê derbas bûye. Çima Diyarbekir, lê ne Stenbol?*

□ Nizanim. Belkî Diyarbekir di bin şîûra min de cih girtiye. Dema min dest bi nivîsê kir, hew min dît ku ez Diyarbekirê dinivîsînim... Ez ne bi dilê xwe, ne bi xwestek û biryara xwe hatime Stenbolê. Ez sirgûn kirim. Kê? Bavê min. Ji bo çi? Ji bo ku ez bi zimanê xwe yê zikmakî perwerde bibim. Yanê ez ne ji kêfa xwe re hatim...

Li Diyarbekirê dibistanên ermenan tune bûn. Ez ji Diyarbekirê hatime veqetandin! Belkî sebebê ku ez Diyarbekirê dinivîsînim ev e.

Dema ez hatim min li Stenbolê tu xweşiyek jî nedît. Tenê mam... Bi tirkî min baş nizanibû. Di dibistana ermenan de hinek xwendekaran henekên xwe bi min, bi zimanê min û yên wekî min dikirin. Ji bo me digotin:

-Kurd hatine...

Yanê di çavên wan de em ne ji wan bûn, em kurd bûn, me ziman nizanibû... Ev rewş zêdetir ez bi Diyarbekirê ve girêdam û hezkirina Diyarbekirê bêhtir di dilê min de xurt kir...

*Hûn bi fikr û ramanên xwe, bi dilên xwe ji Diyarbekir veneqetiyane û diyar e ku niyeta we ya veqetîne jî tune ye...*

□ Rast e, ez ji Diyarbekirê venaqetîm û ji bo veqetîne tu sebeb jî nabînim. Jiyana min, şahî û xweşiyên min (belkî nexweşiyên min jî) li wir dest pê kirin. Ez çendî ji Diyarbekirê dûr bikevim jî, her li wir im. Xewn û xeyalên min tev li ser Diyarbekirê ne. Bajarê min her ew e...

*Li ser Diyarbekirê û jiyana wir ew teferûatên ku we nivîsandine, we çawa ew di bîra xwe de hiştin? Lewre we ji temenê xwe demeke kurt li wir derbas kiriye û di ser de jî gelek sal û zeman bo rine...*

□ Berî niha jî ev ji min hatibû pirsîn... Bi rastî ez bi xwe jî li vê yekê ecêbmayî dimînim. Çawa çêbû ku ev çend tişt di hişê min de bimînin? Nizanim û min ji bo vê tu tişt jî nekiriye. Yanê min negotiye, ez baş dêhna xwe bidime vê, da ku piştî nizanim çend salan binivîsînim. Ev di xewên şevan de jî nedihatine hişê min.

Lê îro jî, dema ez didime bîra xwe ku di taxa me de kîjan kevir, li ber deriyê kê bû, di bîra min de ye. Mal bi mal, kolan bi kolan ew bajar ji hişê min dûr neketiye. Bajar û jiyana wî tesîreke mezin li ser min hiştiye...

*Dema hûn li vî welatî gotina "Ev ermen e" dibihîzin, di hişê we de, di dilê we de çi derbas dibe?*

□ Yê ku dibêje "Binêre ev ermen e", mebesta wî ew e ku hûn mirovekî rast in, an mebesta wî ew e ku we mîna nebaşekî bide nîşan? Divê ewil mirov li niyetê binêre... Bi rastî yek ermen e, tirk



e, laz e, kurd e, pomak e, keldanî ye, nizanim sûryanî ye?.. Divê mirov guh nede van tiştan. Lewre tu kedeke mirov ji bo nasnameya etnikî tune ye. Tenê mirov ji dê û bavêkî ermen, an tirk, an jî kurd tê dinyayê û hew...

Lazim e mirov ne bi nasnameya xwe ya etnikî pesnê xwe bide û ne jî pê xemgîn bibê. Tu roleke mirov, tu kedeke mirov di hebûn û tunebûna vê nasnameyê de tune ye. Ji bo çi emê pê pesnê xwe bidin, an jî pê xemgîn bibin? Hinek dibêjin çima ev ermen e, çima kurd e, çima tirk e?.. Ehmeqiyêke mezin... Tişteki bêmane. Dema wisa dibêjin ez bi wan dikenim.

Ha! Gava yek bi nasnameya min a etnikî min biçûk bibîne, bixwaze pê şexsiyeta min biperçiqîne, ez li hember dise kinim!.. Û mixabin ku hinek kes nasnameyên hinekan a etnikî mîna sixêf û dijûn bi kar tînin. Dixwazin ku hemû kesan di nasnameyekê de bihelînin. Ev şaşiyeke mezin e... Bacanê reş bi serê xwe tu tamê nade. Lê dema tu îsot û sir û ni-

zanim pîvazê deynî berê, dibe meftûne û tameke xweş dide.

Meftûne xwarineke Diyarbekirê ye... Divê insan ji hev hez bikin, xwe hîni jiyana bi hev re bikin.

*Dema we leşkerî kir, navê Mıgırdıç Margosyan tu astengî li pêşiya we dernexist?*

□ Ne li leşkeriyê, bi tevahî û her dem ev nav li serê min bûye bela. (Berî her tiştî nikarin baş telifûz bikin. Ez jê yên ku nikarin telifûz bikin aciz nabim. Ji ber ku ez jî nikarim bi hêsanî hinek navên biyan bi kar bînim). Yanê hê di serî de navê min şaş telifûz dikin. Nerehetî ji vir dest pê dibe. Pişt re jî meraq dikin: Çima ev nav? Li her aliyê Ehmed, Mihe-med, Hesen hene, bi carekê navêkî "xerîb" Mıgırdıç, Mixurdiç derdikeve pêşiya wan. Ev kî ye, koka vî çi ye? meraq dikin. Û hin tiştên din...

Çawa ku min di zanîngehê de dest bi xwendina felsefeyê kir, min kompleksên xwe avêtin. Navên xelkê, nasname-

**E**z di sala 1938'an de li bajarê Diyarbekirê hatime dinyayê. Min dibistana ewil li Süleyman Nazif İlkokuluyê xwend. Piştî dibistana navîn, ji bo ku ez bi ermenkî perwerde bibim, bavê min ez rêkirime Stenbolê. Li ser vê yekê ez rabûm hatim, hatin ew hatin e... Ez ermenkî hîn bûm, lê min kêmek kurdî dizanibû, mixabin ku bi piranî min ew ji bîr kir. Piştî ku min zanîngeh qedand, min dest bi nivîsandinê kir. Dema ku min xelata Eliz Kavukçuyan stand, hevlekî min got, çîrokên xwe wergerîne tirkî, min jî hinek çîrokên xwe bi tirkî nivîsandin û bi navê "Gavur Mahallesi (Taxa Filehan)" kitêbek çap kir. Ev kitêb jî aliyê xwendevanan ve gelek hate ecibandin. Pişt re jî min kitêba xwe ya bi navê "Söyle Margos Nerelisen? (Bêje Margos tu ji ku yî?)" weşand. Wekî ku hûn jî dizanin, ez di çîrokên xwe de Diyarbekir û jiyana Diyarbekirê tînime ziman.

yên xelkê min eleqeder nakin. İnsan e? Temam... Yanê dibe ku hinek şexs bi nasnameya te, te biçûk bibînin, te taciz bikin. Lê ku tu jî mîna wan hereket bikî, tu dibî wekî wan, dadikevî sewiyeya wan...

Dema ku ez bi insanen re dikevime tîkiliyan, berî her tiştî nasnameya xwe diyar dikim. Di cihê ku pişt re derkeve holê û bibe sebebê nerehetiyên, ez di serî de dibêjim:

Mıgırdıç Margosyan... Ermen im... Diyarbekirî me, filan bêvan... Bila min bi vê nasnameya min qebûl bikin.

*Di jiyana leşkeriyê de yên ku ev nasnameya we qebûl nedikirin, hebûn?*

□ Belê, kesên wisa jî hebûn... Ez li wir "teymen" bûm. Piraniya leşkerên ku kurd bûn, bi tirkî nizanibûn. Yek ji wan nexweş bû, piyê wî diêşiya. Nekaribû derdê xwe ji kesî re bibêje, an jî gotibû lê kesî guh nedabûyê. Hate ba min. Tenê digot:

Dûmahîk Rûpel 11

# Bêrîvan tê çi wateyê?

**Dewran bihurî, şerê çekdarî civata kurdan guherand. Dagirkeran jî ne pez hiştin û ne jî hiştin ku kurd herin zozanan. Lê belê em dibînin ku, dagirkeran nikaribû li Kurdistanê bêrîvanan biqedîne. Îro jî bêrîvan di nav şerê rizgariyê de roleke rind dilîzin.**



**Ç**end meh berê ez rastî bernameyeke Show TV'ê rast hatim. Bername ji aliyê Hûlya Avşarê ve hatibû amadekirin, Şanoger Yılmaz Erdoğan jî wekî mêvan beşdar bûbû. Erdoğan li ser bêrî û bêrîvanê stranek got, paşê jî rabû peyva bêrîvan wekî, 'keça ku şîr didoşê' li tirkî wergerand. Piştî vê wergêrê min pêwîst dît ku ez li ser wateya bêrî û bêrîvanê çend tiştan bibêjim.

Em sifîte li morfolojiya bêjeya 'bêrîvan'ê binêrin. Bêjeya bêrîvan ji navêkî û ji xurdepaşekê (paşgir) hatiye pê. Nav "bêrî" ye û xurdepaş jî "van" e. Yanê, Bêrî-van. D. İzolî, di ferhengê xwe de peyva 'bêrî'yê wiha reva dike: Yek, cihê ku pez lê tê dotin, didu; tiştê mirov bêriyê dike (min bêriya te kiriyê).

Dema em li van her du wateyan dinêrin em dibînin ku, wekî mirov bibêje 'Min bêriya malê kiriyê', 'min bêriya welat kiriyê'. Kurmancan navê 'bêrî' dane cihê ku pez lê tê dotin. Xurdepaşa 'van' jî tê wateya yê ku kar dike. Wekî, 'xwendevan', 'aşvan'. 'Bêrîvan' jî tê wateya yê ku dihere cihê bêriyê, cihê evîniyê, cihê ku bêriya wê hatiye kirin.

## Çima ne şîrdoş lê bêrîvan?

Dema em li gorî wateya wê lê dinêrin, em dibînin ku, kurmancan ji bo

ku keç û jin 'şîr didoşin; an jî ji çûn û hatina pezdotinê re, nedigotin bêrî û bêrîvan. Heke wisa bûya, wê bigotina 'pezdoş', an jî 'şîrdoş'. Lê belê negotîne. Ji ber ku li wirê hesreta dil, bêriya evîndaran heye.

Ev rastî di çanda kurdan de jî xwe bi me dinimîne. Ji ber ku di çanda kurdan de gelek stran, helbest, çîrok, serpehatî li ser bêrî û bêrîvanan hene. Ji ber vê yekê jî, bêjeya bêrîvan di çanda kurdan de cihêkî girîng û birûmet digire. Jêderka wê jî ji aboriya kurdan tê.

Gava ku em li aboriya kurdan dinêrin, em dibînin ku debara kurdan li ser pez û dewaran e. Lê belê bi piranî jî li ser pez e û pezê wan jî, ji biharê heta payîzê li çolê dimîne. Ji ber ku pez, li cihê ku av û hewayê wê hênik e, hez dike, giyayê çiyayê Kurdistanê pir e, lewma pez nayînin malê û li malê xwedî nakin.

## Bêrî, cihê hesretê ye

Vê yekê jî li gorî xwe rengêk daye civata kurdan. Ji ber ku keç û xortên kurdan li ber pez hatine ba hev û li wir jî ji hev hez kirine. Ji ber ku keç û jin, rojê du caran diherin wî pezî didoşin û şîrê xwe tînin malê, keç bi vê abûbê ji mal derdikevin. Gelên dêmanî jî bi awayekî din hev dibînin. Ji ber ku aboriya wan li ber erd û zeviyên e, keç û xortên wan jî hev li derînan dibînin. Lê yên kurdan ancax hev û din li bêriyê dibînin.

Keç û jinên kurdan ji bo çûn û hatina bêriyê ji malê derdikevin, xort jî keçan dibînin û dilê wan dikeve hev, dibin evîndarên hev. Ev evîndar dema hev nebînin bêriya hev dikin. Van evîndaran, ancax hev û din li cihê ku pez lê têye dotin, an jî di çûyîn û hatinê de dikarin hev û din bibînin. Ji bo vê jî kurmancan li cihê ku pez lê tê dotin re gotîne bêrî. Yanê cihê hesretê, cihê ku dermanê dilê evîndaran e.

Ev yek han bi kirinê bêrîvanan jî derdikeve holê. Ji ber ku, bêrîvan ku ji malê derketin ku herin bêriyê, kincên xwe yên pak û nû li xwe dikin, xwe dixemlinin, diyariyên wekî lexik, gore, kîs, destmal, qeytan... ji evîndarên xwe re dibin.

Xortên kurdan jî wexta bêriyê, an diçûn ba şivan an jî derdiketin ser riya bêrîvanan. Da ku ew jî evîndara xwe – heke ji dûr ve heke ji nêzikahî ve be jî-bibînin û heke karibin keysa xwe jî bibînin pê re pipeyivin. Hesreta dilê xwe ji hev re bibêjin.

Di dilê her kurdekî de bêrîvanek heye. Ji bo vê jî kurd, strana bêrîvanê ji nava dilê xwe dibêjin. Di wê strana bêrîvanê de hesreta evîne, bêriya evîndarê heye.

## Welat bû cihê bêriyê

Dewran bihurî, şerê çekdarî civata kurdan guherand. Dagirkeran jî ne pez hiştin û ne jî hiştin ku kurd herin zozanan. Lê belê em dibînin ku, dagirkeran nikaribû li Kurdistanê bêri-

vanan biqedîne. Wexta ku li Kurdistanê gund, pez û dewar hebûn keçên kurdan diçûn îro bêrîvan di nav şerê rizgariyê de roleke rind dilîzin lê bêriyê lê niha rola wan hatiye guhartin.

Dîsa bêrîvan xwe dixemilandin. Ji ber ku digotin, bila heval nebêjin keçek pîs e, nabe gerîla. Êdî stranên wan jî hatine guhartin. Berê li ser evîna dilê xwe digotin.

Lê belê niha li ser evîna welat distînin. Ew xwarinên ku bi xwe re dibirin, niha didin şervanên azadiyê. Ew diyariyên ku berê ji evîndarên xwe re dibirin, diyarî şervanên azadiyê dikin.

Berê bi hev re qala dost û yarên hev dikirin, lê niha qala bindestiya welat, şerê azadiyê û serxwebûnê dikin û şervanên azadiyê der heqê dijmin de agahdar dikin. Dijminê xwîn-xwar got, "Ez gundên wan bişewitînim, pezê wan bikujim êdî ew naçin bêriyê û tu zerarê nadin min". Lewma li Kurdistanê kevir li ser kevir nehişt û hemû kurd sirgûn kirin, ji welat bi dûr xistin.

Lê belê dijminê dagirker nikaribû bêrîvaniyê ji dilê kurdan derxîne. Ji ber ku keç û xortên kurdan bûbûn evîndarê welat. Lewma, îro keç û xortên kurdan ên ku ji welat derketine û çûne metropolan, berê xwe dan welat û diherin cihê evîne, cihê hesreta du hezar salî; diçin aliyê bêriyê. Lewma îro welat bûye 'bêrî' û hemû keç û xortên kurdan jî bûne 'bêrîvan'.

AGÛT YILDIRIM



# Rovî bû zembîlfiroş

**R**ovî li gelek deveran digere, li herêmekê rast tê û dibêje: "Ji bo min a qenc û baş ew e ku ez ji vê derê neçim û vê derê ji xwe re bikim war û ez nehêlim ku ji min û pê ve kesek li van deran bijî da ku ez serbixwe bimînim."

Rovî li wê derê dimîne û ji xwe re dike kar, timî dihere nava zeviyan qayîşên cotkaran dixwe. Ew bi vê tenê jî nasekine û dihere nava gundê li der û dorê, mirîşkên wan jî dixwe. Nêçîrvanan jî ev bûyer bihistin û li her derê ji bo ku rovî bigirin xefik vedan. Lê roviyê kone nediket xefikan. Rovî jî pêjna gur kir ku bêyî xebera wî hatiye wê herême.

Ew ji hatina gur a wan deran pir aciz bû û got, ezê vî gurî bibînim û ezê wî bi ser xefikê nêçîrvanan de bişînim da ku nêçîrvan wî bigirin û wî bikujin ku ez jî ji wî xelas bibim.

Rojekê rastî gur hat û bi zimanekî şîrîn got:

—Bîrakê gur tu û van deran, ez ewqasî li hevalbendekî mîna te digeriyam; ez dibêjim niha tu birçiyî jî ne wilo?

Gur got:  
—Erê bîrako bi Xwedê ez birçî me. Rovî got:

—De were em herin mal. Rovî da pêşya gur û dan ser rîya mal. Rovî gur anî ser rîya ku nêçîrvanan xefik vedane û got: "Bîrako tu bimeşe ezê avekê birîjînim û ezê bigihême te."

Gur meşiya çû û bi her du lingên xwe yê pêşîn ve ket xefika nêçîrvanan û bû qîrîna gur. Wexta qîrînê jî gur hat, rovî got:

—De here, ez ji te xelas bûm. Gur gelekî li ber xwe da û bi zehmetî xwe ji nava diranê xefikê xelas kir û bi hêrs vegehiya û li rovî geriya ku tola xwe jê hilîne.

Rovî jî ji wir vegehiya nava daristanê, ji xwe re şivên daran berhev kirin û bi wan zembîl çêkirin. Gur bi hêrs hat cem rovî û got:

—Segbav te ez bi ser rîya çûnê û nehatinê de şandim, hindik mabû ku ez di xefika nêçîrvanan de bimirama" û qîrîniya xwe bi ser rovî de domand.

Rovî got:

—Heyran qey tu dîn bûyî ev der tijî rovî ne, kî zane kê wiha li serê te kiriye. Bi dîn, bi îman, bi namûs û bi telaq ew roviyê ku tu lê digerî ne ez im. Ez roviyekî xizan im, ez zembîlan çêdikim û difiroşim, haya min ji vê meseleya te tune. Tu bixwazî ez û tu emê bibin bîrak û li ba min be, emê bi hev re bijîn. Gur ji wan gotinên rovî yeqîn kir û qayîl bû û dîsa bi hev û du re bûn bîrak.

Çendekê bi şûn de gur got:

—Bîrako ez jî dixwazim alikariya te bikim. Rovî got:

—Tu eyb nakî tu van tiştan dibêjî, tu hem bîrakê min î û hem mêvanê min î, tu karekî neke, were min bîngeha vê zembîlê çekiriye tu di hundirê wê de rûne da ku nezivire, ezê wê çebikim tu jî ji xwe re li min temaşê bike. Gur hat di hundirê zembîlê de rûnişt û di xew ve çû.

Rovî jî zembîl li gorî bejna gur çêkir û devê wê zexm girt û rahişte wî û ew anî li kaşê miqabilî gund ser berjêr tevî zembîlê gindirand nava gund. Wexta kuçikan dît, êrîşî ser zembîlê kirin, gur perîşan kirin. Gur bi zehmetî xwe xelas kir, vegehiya got:

—Bi dîn û bi îman ezê tola xwe ji rovî re nahêlim.

Rovî dît ku gur dîsa hat, wî got: Wê ev mîrat taliyê qetla xwe bixe stûyê min. Bisekine "wek ê ku çûbû heyfa bavê, qûna dê li ser kir" ezê ji wiha li gur bikim, bikujim û xwe jê xelas bikim."

Rovî bi zanatî xwe nîşanî wî kir û reviya. Wexta ku gur ew dît hema bi lez û bez berda dû xwe. Demeke dirêj reviya û hat nêzikî kona xwe yê bi du derî û bi lez xwe avêt devê konê yê teng tê re ket hundir. Gur jî li bayê bezê xwe li devê kon qeliband û tê de ma asê. Rovî di deriyê firehê din derket û hat pişt gur her du hêtên gur di devê kon de parçe kirin û ew kuşt û xwe jê xelas kir.

Rovî dîsa bû xwedî war,

Kêfa xwe anî ji dil,

Got: Ez im paşayê vir.

ABAS ALKAN



**T**iştêkî min heye ji tiştan; belkî baniya sibê zû dihere ser xaniyan

Діг ۱ зорѣ

Hûno mûno duqûno

Бэуѳел

Guhek rêsi naçê, birek bizinreş diherê

Ѓиѳѳел

Satilek mast, li cihekî rast

Нелл

Bi şev bela, bi roj kela.

Киѳѳиш шлѳѳиш

Tiştêkî min heye serê sibê zû azan dide, kero dîk e, ehmeqo dîk e

Дік

## Mamik (tiştonek)

Tiştêkî heye heta tu goşt nedê nahere

Зол-бѳѳл

Kumikê hûtik, tijî nûtik

Нѳѳл

Ez li avê didim dişkê

Кѳѳѳѳ

Ez li tehtê didim naşikê

Bizina kal

Diçe ser berê al

Ez êê dikim oo dikim nayê xwar

Нелл

Hilindir bilindir  
Kur ji bavê bilintir

Кел ۱ пѳѳѳл

Siniya savarê  
Li ser darê

Нѳѳѳл

Hespê boz  
Dora xwe kire toz

ѳѳ

Emer e Emer e  
Du kirasên wî spîn e  
Yek zer e

Нѳѳ

GELÊRÎ

# Ji Ewdila Peşew ne helbest helwest

Mamosta Peşew bi kurmanciya jêrîn helbestên xwe ristine û heta niha helbestên wî di pirtûkekê de nehatibûn komkirin. Belê di rojname û kovarên kurdî de, tevaya helbestên wî hatine belavkirin.

**D**i demeke kurt de, piştî weşana gelek berhemên hêja yê nivîskarên kurd ku ji çîrok, roman û helbestên kurdî pêk hatine, heftiya çûyî Weşanxaneyê Avesta, bi berhevkirin û weşandina helbestên Ewdila Peşew di namîlkeyekê de ku 78 rûpel e, bi navê "Veger" an jî "Birakuji" (Sernavên du helbestên helbestvan in), namîlkeyeke dîtir a helbestî li berhemên xwe zêde kir.

Mamosta Ewdila Peşew, yek ji helbestvanên navdar ê başûrê Kurdistanê ye. Di sala 1963'yan de, wekî her lawekî kurd Ewdila Peşew jî, di şoreşa rezberê de mawey demekê pêşmergetiyê dike. Paşê welat dihêle û ji bo temamkirina xwendina xwe diçe Sovyeta berê, li Moskovayê niştecih dibe. Mamosta Peşew, bi salên dût û dirêj, li welatê xwe yî ku ji can û jiyana xwe bêhtir jê hez dikir, venagere. Derbaskirina sîh salên rabak dûtî Kurdistanê xoştîvî, ji bo mirovekî wekî E. Peşew ê hişyar û heşttenik, helbet, ravekirina vê keser û daxê wê sext be.

*Eva hûn dibînin, qey nû ye?*

*Demjimêrek e.*

*Bi temamî sîh sal e hatiye barkirin.*

*Bêfeyde ye, sed car bidî pêş û paş,*

*Çirkeçirka wê şifra mirinê ye*

*Lanetjimêr e,*

*Nasekine heta neyê hûrêkirin.*

Piştî kul û kesera sîh salên rabak dûtî Kurdistanê xoştîvî, Mamosta Peşew di sala 1993'yan de, bi dilekî xweş, bi rûyekî geş, serbest û aza vedigere tozgevkza jînê... Vedigere kevnewaran.

Hîna bi "Şekrebajêr"ê xwe şa nebûyî, hîna li kolanên Hewlêra ku lê mezin bûye tîr negeriyayî, hîna li dor wargehê Mîr Mûsek sema nekîrî, bi teqîna fişekên kurdkuj, ji xewn û xeyalên xwe yê sava dût dikeve. Ew şerê birakujiya ku di 1964'an de ji ber reviyabû, mixabin ku hîna bi dawî nehatiye. Du şerên cîhanê bi dawî hatin lê, hîna şerê birakujiya kurdan bi dawî nehatiye. Ew Sovyeta ku Peşew bi salan lê jiya, bi dawî hat lê, hîna şerê birakujiyê bi dawî nehatiye.

*Şekrebajara min a xembar*

*Govendkêşa min a cilreş*

*Azada bindest,*

*Dayika min, kezaba min*

*Haydar be.*

*Ya didin te,*

*Jehreav e, jehreav e jehreav*

*Haydar be,*

*Ya didin te jehreav e,*

*Jehreavekê tîr.*

*Bade, her bada berê ye*

*Çi ev dest bidit, çi ew dest.*

## Li ser zimanê wergerê

Mamosta Peşew bi kurmanciya jêrîn helbestên xwe ristine û heta niha helbestên wî di pirtûkekê de nehatibûn komkirin. Belê di rojname û kovarên kurdî de, tevaya helbestên wî hatine belavkirin. Wisa diyar e ku ji layê rêzdarên Rûken Bağdu Keskin û Bedran Hebîb ve, ji kovar û rojnameyên kurdî hatine berhevkirin û her ji layê her du rêzdarên ve, ji kurmanciya jêrîn bo kurmanciya jorîn hatine wergerandin. Heta bi vir her tişt pak û ciwan e, lê di wergera wan de xweş diyar dibe ku di zimanê kurdî de kêm şareza ne û bi taybetî zimanê wan î helbestî lawaz e û nekarîne têhn û bêriya dilê helbestvan bi dirustî binin ziman. Bo nimûne, rûpela 13'an, rêza pêşîn ji helbesta Pêlav:

*"Cotek pêlavên reş li min in"*

Pêlav ne cil in ku bîn lixwekirin, dikevin piyan.

Rûpela 16'an, helbesta Dijberî.

*"Şev di xew de*

*Min aramgeha "Hacı" dît*

*Min li ber çok da*

*Min sejdê da (...)"*

Pêkanîna hevokê helbestî emê deynin rexekî, ez bawer nakim ku li serserî Kurdistanê mirovekî ku bi kurdî dipeyive, karibe "min sejdê da" bi kar bîne. Kurd dibêjin; li ber wî çûme sejdê. Yan jî, li ber wî ez sejdê bûm û hwd. Digel daxwaza min a lêborînê ji



her du rêzdarên, pîrsek min heye. Gelo, we çawa kariyê hevokê wisa seyr damezrînin?!

Nimûneyên bi vî rengî di zimanê her du wergrên pirtûka de mişe ne. Bi kurtayî min divê ez bibêjim ku, wergerandina helbestan ne karekî bi sanahî ye. Karekî tenik û zor pêjinker e. Zanîna bi zimanekî ji bo wergerandina helbestê ne bes e...

D. Ş. TIZYANÎ

## Em ji te re dibêjin yadê

### DILBIXWÎN DARÀ



**Ê**dî wekî berê roj derbas nabin. Em berê xwe didin kîjan alî, agir ji wê derê dibare. Emê li ser çî binivîsinin, li ser çî nenivîsinin...? Duh me çî got, em îro jî bibêjin? Wê kî li me guhdarî bike? Kê berê li me guhdarî kir, ku îro jî bibe guhdarê me? De werin, bibînin, bibihîsin...

Çavên me çî dibînin? Her der bûye agir. Dilê me bûye sêleke sor û her roj em li ser wê sêlê dişewitin. Me dest pê kiriye ku em canê xwe bixwin, xwîna xwe vexwin û ji hev re me benê îdamê hazir kiriye, çiqas bi me xweş tê dema ku em hev dikujin.

Em nikarin ji hev hez bikin, nikarin hev nekujin, nikarin xwe ji dijmin qut bikin. Diya me, em li ser sînoran ji ber xwe avêtine ser rûyê erdê. Carekê em bi destên hev digirin, cara din em destên hev dişikînin, carekê em bi

hev xweş in, cara din jî wekî li kolanên Teksasê em bi çekan didin pey hev û mêr ew e ku bibe qatîl.

Li Başûr kuştina însanan mêraniya herî mezin e. Bi sed dolarî tu dikarî însanan wekî mirîşkan bikujî. Lê belê, hesabê ku sibe were xwestin wê pir giran be.

Dayik bi me dikene. Dayikên xelkê di van rojan de zarokên xwe dikin zava, dayikên me jî li devê rîyan şîne digerin. Çavên min kor dibin dema ku ez van dîmenan dibînim, her dayikeke ku derd û kulên hemû welat dane ser piştê xwe û di dawiya rojên xwe de berê xwe daye sînoran, diya min tîne bîra min, ew dayikên me ne... Tu caran ev birîna ku di dilê wan de mezin vebûye, wê vê êşê ji bîr neke.

Em ji te re dibêjin yadê.

Tu diya me yî

Dîsa berê te dane sînoran

vê zivistanê...

Di dilê ewran de rehm nîn e

Ez dizanim,

wê serma dergûşê di rehmê te de bikuje

Zor e...

Lê belê te berê ev stran

dirêj dirêj gotiye,

li ser van rîyan...

Di bîra te de ye melodyên sirgûniyê...

Zarokê xwe biavêje piştê xwe û biçê

Hema biçê,

Piştê te çiya, pêşiya te çiyane

Ev der Başûr e yadê!

Hîna lekeya xwîne ji ser kevîran neçûye

Hîna devê tîngan sar nebûye

Dûmana di devê wan de em şewitandin

Rê dirêj e... pîr dirêj e...

Ne destpêk e,

Ne dawî ye

Belkî tu li ser van rîyan can bidî

Kî ye yê ku cenazeyê te rake?!

Kî ye yê ku bibêje ev rojekê diya me bû...

Ev der Başûr e,

kur diya xwe difiroşe, bavê xwe dikuje

Yek li Enqereyê,

yek li Tehranê

yek jî li Bexdayê

çîroka "Hezar şev û şev" dibêjin

Kî te nas dike?

Kî dikare te nas bike?

Her kesî destê xwe daye ser zikê

xwe û direve...

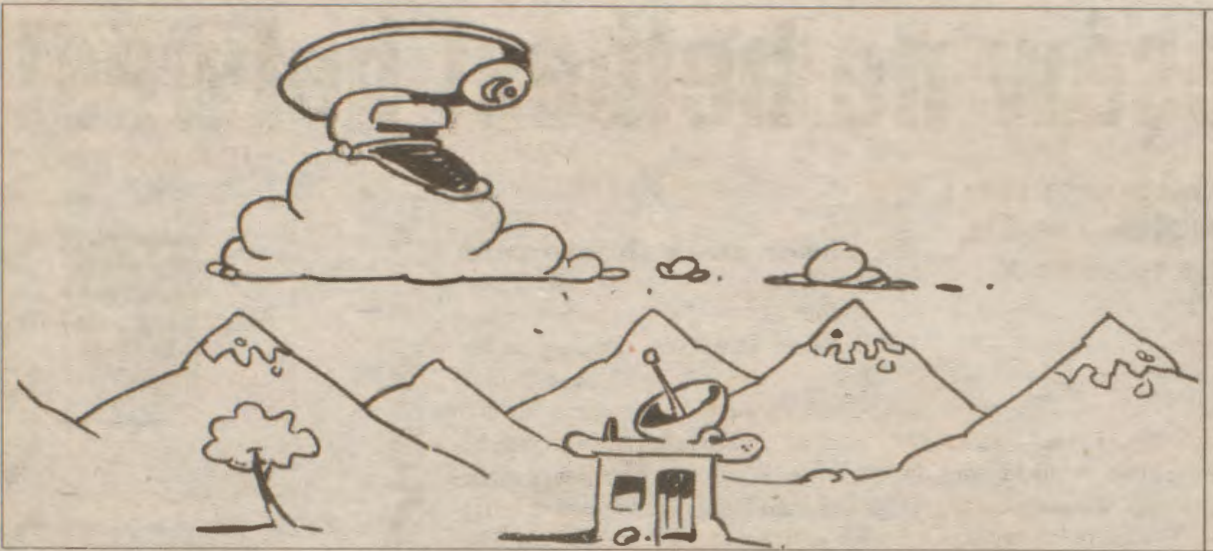
Diçin ku derê?

Tu bimîne!

Li benda "zarokan" bimîne

Zarokên ku te nav li wan danibû

GERÎLA...



## Bila ewrên dewleta tirk nebînin!

**L**i gundekî Kurdistanê malekê nû çanaxek standiye, li MED-TV'yê temaşe dikin, carina ekrana televîzyonê baş nîşan nade.

Kesên malê hema radibin êrişî ser xanî dikin, gelo leşkeran çanax dizî çî bû. Bi vî awayî her roj eynî tiştî dikin. Pişt re sê çar gundî jî tîn malê dibînin ku her tim wisa diçine ser xanî û tîn, mêvan dipirsin

–Ma çî bûye hûn hema diçine ser xanî û tîn?

Xwediyê malê dibêje:

–Wele tirsra me ew e ku leşkerên dewletê çanaxa me bidizin.

Mêvan dibêjin:

–Ma leşkerên dewletê werin wê hema hildin bibin, ew bi diziyê vî karî nakin.

Xwediyê malê dibêje:

–Îcar ji ber çî ye ma ekrana televîzyonê hema wisa diçe û tî?

Mêvanek hema ji cihê xwe radi-be, dibêje:

–Lo wele bile ewrê dewleta tirk hatine vê derê nahêlin em li MED-TV'yê temaşe bikin. A hûn

bawer nakin rojnameya Demokrasi jî nivîsandiye, dewleta tirk ewr çêkirine, dişîne ezmanan nahêlin kurd li MED-TV'yê temaşe bikin.

Piştî gotina mêvan xwediyê malê radi-be perdeyeke tul hildide, dertê ser xanî, davêje ser çanaxê Jê dipirsin te çima wisa kir. Dibêje:

–Min jî çanaxa xwe kamûfle kir, bila ewrên dewleta tirk wê nebînin.

M. DAREBÎ

## Mirî jî serî hildidin!

**R**ojekê ji rojan, li gundekî Midyadê, fermandarê ARGK'ê fermanê dide, ji bo ku gel rabe serhildanê. Piştî fermanê, gel radi-be serhildanê.

Lê mixabin di gund de yekî tirsonek heye. Ji tirsra zîndan û lêdanê gazî zarokên xwe dike û ji wan re dibêje:

–Lawo, heke cendirme bavêjin ser gund, ezê xwe li mirîtiyê deynim û têkevîm nav nivînan.

Hinek ji we bila Quran û Yasînan bixwînin, hinek jî bila bigirînin.

Navîneke kin dibore, cendirme bi ser gundê wan ve digirin.

Cendirme li nav gund belav dibin û hinek ji wan cendirmeyan diçine mala wî mirovê tirsonek.

Dema dikevin malê çavê zarokan bi cendirmeyan dikevin hinek ji wan li çongên xwe dixin û hinek jî, ji wan dest bi Quran xwendinê dikin.

Ji ber ku cendime ji serhildanê aciz bûbûn, hema kî dikeve ber çavên wan li wan didin.

Wexta ku li zarokên xwediyê malê dixin yê “mirî” jî di nav nivînan de gelek ditirse.

Wexta ku girîn bi zarokan dikeve cw jî, ji nav nivînan hildifire û ber bi serhildanê ve direve! Cendirme ji tirsan dikeve heyecanê û dibêje:

–Oğlum, ölüleri de dirilip yürüyüşe katılıyorlar Yanê “Kuro miriyên wan jî sax dibin û tevî serhildanê dibin.”

### BIXELAT...

Dewleta Seriya Kurd li Sûriya	R	D	D	U	O	M	N	N
LO	M	E	K	A	R	P	E	R
Qezir Seriya Seriya	M	U	K	U	M	P	A	T
N	A	S	A	A	V	A	S	T
Gundekî li ser Seriya	N	A	N	E	A	S	T	A
A	Y	A	T	O	R	V	A	N
A	N	K	A	I	S			
S	E	R	S	E	R			
D	E	R	B	E	D	E	R	

### Bersiva Xaçepirsa 33'an

Xaçepirsa me bixelat e. Di 15 rojan de çî bersiv bigihîjin me, emê wan binirxînin û bi riya pişkê li 10 kesan belav bikin. Xelata hejmarê me ya 35'an pirtûka Evdîla Peşew "BIRA KUJÎ" ye. Jêrenot:

Ji bo ku bersiva we bê nirxandin, divê hûn "Peyva Veşarî" di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

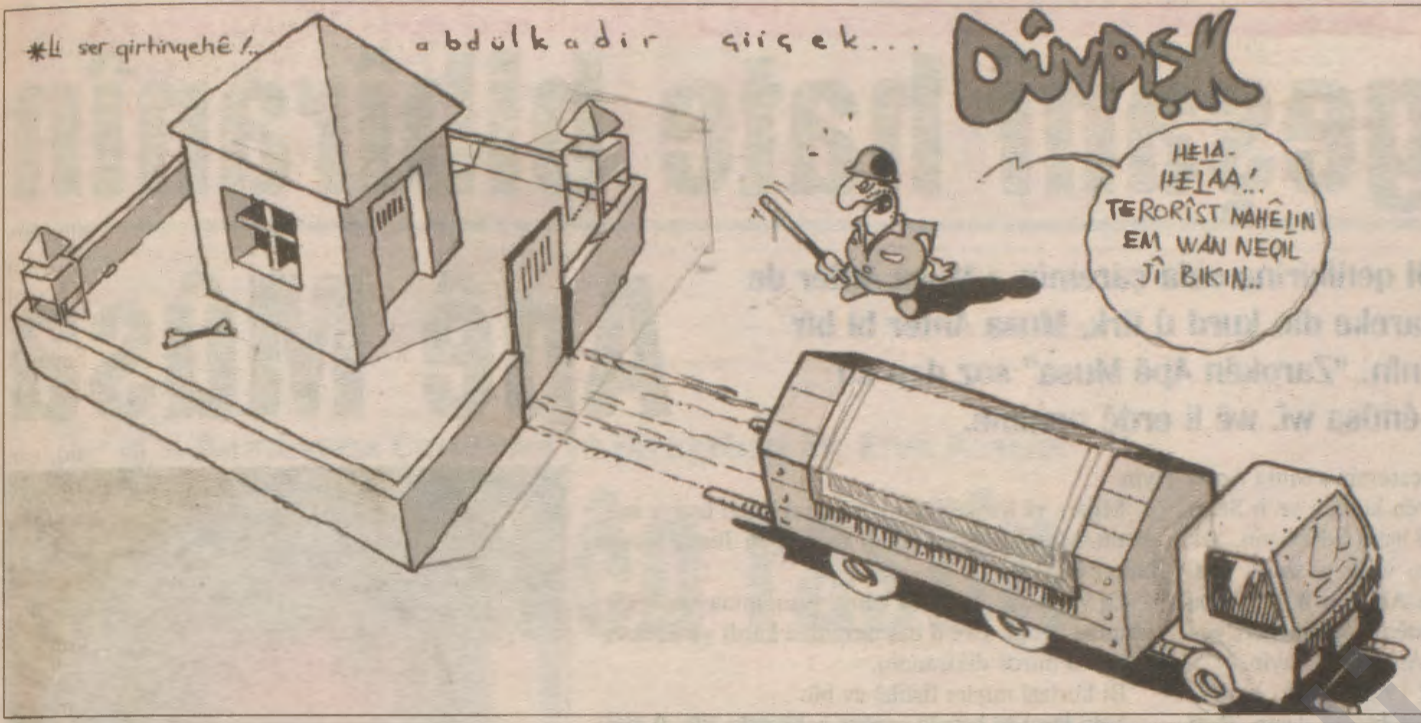
Kesên ku xelata xaçepirsa 33'an, pirtûka Sîma Semend "XEZAL" qezenc kirine: İbrahim Cantepe/ İznîr, Ömer Yılmaz/ Edene, Zeki Bazîdî/ Bazîd, Sabriye Elik/ Stenbol, Abdullah Dengiz/ Edene, Abdullah Sezîs/ Wan, Evîn Sozan/ İznîr, Şaban Tan/ Bartin, Yavuz Yeter/ Bartin, Jiyan Ronîzer/ Batman

### XAÇEPIRSA BIXELAT (35)

### XAÇEPIRSA

Reşenbir ekî kurd (wêne) Sanat	Seyran Hubûba- tek	Oksijen Notayek	Menfaat Dua	Pêçan	Piragîrek
		3	Navekî jînan Madersahî		
Cureyekî maran	5			İridyûm	
Ahû			Melevanî Xwedayekî Yewnanî	Navê jîna Hitler	
Giyanekek	Serpuşt	Biranîn		Nişandek	Herfek
	Giyane- warekî avî	Balatink, mînmînik	2	6	
Parçeyekî turumpelê		7		Petrol	
Kaş		Bajarekî Fransayê			
Fîlmeke kurdî			4	Cejn	
Hîrî		1	Helbest- vanekî Başûrî	8	

PEYVA VEŞARÎ → 1 2 3 4 5 6 7 8



## Pîrika kuçeya Şowalyeyan

### Destpêk Rûpel 5

Bextreşiya pîrikê ji navê kuçeya ku ew lê di nav dehşeta mirina bi tenê de bû, dihat. Ewê li nav 'Kuçeya Şowalyeyan', ji aliyê cenawirên kapîtalîzmê ve bihata daqurtandin. Hem jî li vê kuçeya ku navê van şervanên seglawî, ku wan, canawirên çîrokan dipelişandin, girtibû. Ew di şexsê pîrikê de wekî bêbextiya mirovahiyê bû.

Mirov nikare bawer bike ku, wextekî şowalye li vî welatî jiyane. Her çiças heykelên van şervanên berê çend quncikên muzeyan dagir kiribin jî, wekî mexlûqên ku ji alemeke din hatibin, biyan û (li cihekî) çewt tên xuyan li vî bajarî. Şowalye sembolên mîrxasiyê bûn. Bi tenê û di mercên wekhev de şer dikirin, sadiq û merd bûn. Lê tevî wî ruhê xwe koç kirin, çûn û di demên din de man. Niha rêçên wan bi tenê li ser lewhayên navên kuçeyan tên dîtin. Û di çavên mirovên ku tenê dijîn û tenê dimirin de, hesreta erdemên wan tê xwendin.

Li Ewropayê şoreşa sanayiyê dezgehên

xwe yên makîneyan ne tenê li hewşên kar xaneyan ava kirin. Di wê pêvajoyê de ew makîne di nav dilên însanan de jî hatin montekirin. Kapîtalîzmê felsefeya xwe jî afirand. Bi metayên filozofên kapîtalîzmê, mîjîyê mirovên birçî jî hat tijîkirin. Dema awayê hilberînê hat guhertin, tîkiliyên nav însanan jî guherîn. Di dezgehên kapîtalîzmê de pêşiyê tiving hat îcatkirin, paşê şowalyetî xera bû. Hinekan ew erdemiyên demên berê, wekî karê dînan bi nav kirin. Cerwantes navê nûnerê van erdemên "Donkişot" danî.

Kapîtalîzmê, bazar û mirov bi hev re herimandibûn. Ên ku dixwestin paqij bimînin, bi çavên dînan li wan dihat mêzekirin. Pêşiyê mirina îdeolojiyê, paşê ya evînê, ya malbatê, ya civatê û ya wîjdan, a ruh, nihayet mirina însan, hêdî hêdî tune bûn...

Demeke biharê bû. Jiyanê xwe seranpê xemilandibû. Pacea li 'Kuçeya Şowalyeyan' êdî vala bû. Pîrikê tevî keder û xemên xwe

bar kiribû û ji nav me çûbû. Laşê wê yê ku di pişt camên qirêjî de riziya bû, esasen wîjdanê rizî yê mirovahiyê bû.

Hemû civak û neteweyan ji aliyê dîrokê ve, wekî hev ji vê dafikê dîrin. Ji bo ku em di dîroka mexlûqên tevîngost de bi şeklê qonaxeke hov û bêhîs nekevin qeyda, girîng e em windayiyên xwe, ewên ku me dane cenawiran, em careke din bi paş ve bistînin, careke din em wan kifş bikin. Mirovahî mecbûr e ku şowalyeyên xwe ji nû ve vejîne. Sokratên xwe, Spartakûsên xwe, Marksên xwe, Cheyên xwe, Rosayên xwe û bîlcumle şowalyeyên windayî yên din. Ji bo ku li hemberî cenawirên kapîtalîzmê yên ku agir ji devê wan dibare li ber xwe bide. Ji bo ku kehaneta Fukiyama, ya bi rengê 'dawiya dîrokê hat' vala derxe. Ger mirovahî ji qirêja kapîtalîzmê wîjdanê xwe neparêze, rêwingiya xwe ya ku pêncî hezar sal berê bi awayê 'Homo-sapiens' dîst pê kiribû, dikare bi awayê 'Meta-sapiens' biqedîne.

**WELAT**

Rojnameya Hefteyî  
(Haftalık Gazete)

Li ser navê  
Zerya Basın ve  
Yayıncılık  
San. Tic. Ltd. Şti. adına  
Xwedî (Sahibi)  
CELALETTİN YÖYLER

Gerînendeyê Weşanê  
(Yayın Yönetmeni)  
MEHMET GEMSİZ

Heyeta Weşanê  
(Yayın Kurulu)  
AYNUR BOZKURT  
SAMİ TAN  
RAHMİ BATUR

Berpîrsê Karên  
Nivîsaran  
(Yazı İşleri Müdürü)  
DÜZGÜN DENİZ

Berpîrsê Saziyê  
(Müessese Müdürü)  
TAHİR ELDEMİR

NAVNİŞAN  
Ayhan Işık Sok. No:23/3  
Beyoğlu / İSTANBUL  
TEL-FAX  
(0 212)  
251 90 13

ÇAPXANE  
Yeni Asya Matbaacılık  
A.Ş.  
BELAVKIRIN  
BİRYAY Dağıtım

NÜNERİTİYÊN ME  
(Temsilciliklerimiz)  
Nimînendeyê Giştî  
yê Ewropayê:  
Mazhar Günbat  
Suriye: Jan Dost  
Helim Yüsv  
963-21-960099

Berlin:  
Silêman Sido  
49-30-69002695

Hannover:  
Selim Biçûk  
49-5721-81360

Munchen:  
Mahmut Gergerli  
49-871-670884

Bruksel:  
Medenî Ferho  
32-02-466037

Stockholm:  
Robin Rewşen  
46-8-7510564

Bonn:  
Ahmet Baraçalıç  
49 228 66 62 49

Celle:  
Wezir Saçık  
49 50 52 87 36

**WELAT**

ŞEVA HEVNASÎNÊ

BERNAMEYA ŞEVÊ

Em dixwazin we di şahiya hevnasînê ya **Azadiya Welat** de li cem xwe bibînin. Werin em hev û din di şahiyêke kurdî de binasin, rojnameya xwe xurt bikin. Bi beşdariya we dê hêviya azadiyê geştir bibe.

*Azadiya Welat azadiya ziman e.*

Ji Başûrê Biçûk hunermendê navdar **Seîd Yusif** beşdarî şeva me dibe. Her wiha di şevê de komên muzîkê, govendê û gelek stranbêjên navdar hene.

Cih: Karides Restaurant  
Navnîşan: Kenedi Cad. Yenikapı No: 90  
Dem: 4 Kewçêr (Ekim) 04.10.1996  
Sæet: 19.30 dest pê dike  
Hûn dikarin ji vê telefonê agahî bistînin: 251 13 90

# B i geşahî hate bibîranîn

Di qetilkirina sala çaremîn a Musa Anter de careke din kurd û tirk, Musa Anter bi bîranîn. "Zarokên Apê Musa" soz dan ku pênuşa wî, wê li erdê nemîne.

## Apê Mûsa

**d**i qetilkirina sala çaremîn a Musa Anter de, ji aliyê sazîyên kurdan ve li Stenbolê gelek çalakî hatin lidarxistin. Yek ji wan çalakîyan, wekî tê zanîn piştî qetilkirina Musa Anter ji bo bîranîna wî her sal "Xelatên Rojnamegerî yên Şehîdên Çapemeniyê û Musa Anter" tên dayîn.

Cara pêşîn ev xelat di sala 1993'yan de ji aliyê Rojnameya Özgür Gündemê ve hatibû dayîn. Piştî wê li dû hev Rojnameya Özgür Ülke û Yeni Politikayê, îsal jî Rojnameya Demokrasiyê ev xelat dan.

Roja 20'ê rezberê li Navenda Çandê ya Mecidiyeköyê, bi sazûmankariya Rojnameya Demokrasiyê "Xelatên Rojnamegerî yên Şehîdên Çapemeniyê û Musa Anter" di çar waran de hatin dayîn:

Beşa Nûçeyê, Beşa Lêgerîn û Lêkolînê, Beşa Kartûrê û Beşa Wêneyan.

Ji xeynî van çar beşan, îsal Komîteya Çavdêriyê ya Girtîgehan jî, ji ber xebatên xwe yên li girtîgehan, "Xelata Taybet a Rûmetiyê" stand. Li ser navê komîteyê Ercan Kanar ev xelat girt.

Di vê şevê de gelek sîmayên kurd û tirk ên navdar hatin dîtin; mîna Abdülmelik Fırat, Feqe Hüseyin Sağnıç, T. Ziya Ekinci, Dicle Anter, Ragıp Duran, Ragıp Zarakolu, Mehmet Metiner, Ahmet Soner, Şefik Beyaz, Cihan Sincar, Eren Keskin, Tomris Özden, Suna Aras, Nadire Mater, Ercan Kanar û hwd.

Gelek malbatên şehîdên çapemeniyê û ji rojname û kovaran jî gelek rojnameger beşdar bûn.

### "APÊ..."

Roja 21'ê rezberê jî li Navenda Çanda Mezopotamyayê saet di 16.00'an de, ji aliyê Teatra Jiyana Nû ve listikeke nû ya şanoyê bi navê "Apê..." hate pêşkêşkirin. Ev listik cara pêşîn bû ku dihate nîşandana

yîn.

Mijara vê listikê ji çîroka Murat Batği hatiye wergirtin. Murat Batği jî yek ji şanogerên Teatra Jiyana Nû yê NÇM'ê ye.

Di vê listikê de gelek kêmasiyan, mîna baş bikarneanîna dengê xwe û baş nezanîna kurdî ya listikvanan bala mirov dikişandin.

Bi kurtasî mijara listikê ev bû:

Yekî kurd bi hevalê xwe re sohbeteke dîv û dirêj dike. An jî ya rast hevalê wî dibêje û ew jî guhdar dike. Piştî demeke dirêj êdî ew nikare guhdar bike û dikeve xeweke giran. Camêr di xewna xwe de li kevîya behrê ye û ji ber nakokiyên ku di serê wî de ne, bi xwe re hesab dibîne. Dû re di giraniya xewê de dibîne ku bi Apê Musa re ketiye sohbeteke geş. Ew ji Apê Musa re ji rewşa kurdan a van rojên dawîn behs dike, Apê Musa jî, ji rewşa xwe û ya wê derê.

Ev camêr ji xew radibe, dibîne ku di nav xwêdanê de ye û hevalê wî hê jî li cem e. Lê bi derbasbûna saetan êdî ew nizane ew tiştên ku dîtibûn xewn bû an rastî... Her wiha listik dewam dike.

### Panela "Çinara Kevnare Musa Anter"

Piştî listika şanoya "Apê...", di saet 18.30'an de jî dîsa li NÇM'ê ya Stenbolê panelek bi navê "Çinara Kevnare Musa Anter" çêbû. Gerîndeyê Weşanê ye Giştî yê Rojnameya Demokrasiyê Mehmet Oğuz, Zimanzan Feqe Hüseyin Sağnıç, Nivîskar Muhsin Kızılkaya, Rojnameger Ragıp Duran û kurê Musa Anter Dicle Anter wekî axivger beşdarî vê panelê bûn.

Her yek ji wan li ser taybetiyên Musa Anter û ji bîranînen xwe yên ku pê re eleqedar in, behs kirin. Kurê Musa Anter Dicle Anter bi xemgînî ev tişt anî zimên:



"Vêga her kes li hêviyê ye ku ez ji bavê xwe behs bikim. Lê rojên ku me pê re derbas kirine ku em bînin ba hev, belkî yên we zêdetir bin. Ji ber wê jî ew ne tenê bavê min bû, bavê we jî bû."

Zimanzan Feqe Hüseyin Sağnıç, girîngiya peyivîna bi zimanê kurdî anî ziman û heta dawiyê axaftinê xwe bi kurdî kir. Sağnıç bêhtir li ser nuktedaniyê Musa Anter sekinî û got:

"Gotin wisa li hev dianîn ku, tiştên ku wî digotibû eger min bigotana herhal wê kêfa tu kesî nehata, lê ew wisa xweş dipeyivî ku tu kes jê aciz nedibû."

### "Zarokên Apê Musa"

Teatra Jiyana Nû roja 22'yê Îlonê jî çalakîyên xwe yên li ser Musa Anter domandin û listikeke şanoyê ya bi navê "Zarokên Apê Musa" li navenda xwe pêşkêş kirin.

Di vê listikê de bi taybetî listikvanên biçûk çih girtibûn. Ji ber performansa wan a baş, ji aliyê temaşevanan ve ev listik gelek hate ecibandin. Ku mirov bi kurtahî jî mijara wê behs bike:

Du pêxwasên (qirixên) biçûk ên Amedê Rojnameya Özgür Gündemê belav dikin û debara xwe jî pê dikin. Rojekê piştî ku rojnameyên xwe belav dikin, her du bi hev re diçin buroya rojnameyê. Lê dibînin ku buro ne ew buroya berê ye; ji tu kesî deng dernakeve; di dawiyê de şhadeta Apê Musa hîn dibin. Pêşî digirîn, li xwe didin, lê dibînin ku ev ne çare ye. Yek ji wan pêxwasan diçe ser daktîloyekê rûdine û dest bi nivîsandinê dike û bi vî rengî soz dide ku pênuşa Apê Musa wê li erdê nemîne.

AYNUR BOZKURT



Listikvanên Teatra Jiyana Nû di listika "Apê..." de tên dîtin.